

2005 M. ISTORIJOS VALSTYBINIO BRANDOS EGZAMINO REZULTATŲ KOKYBINĖ ANALIZĖ

Saulius Jurkevičius, Jūratė Šačkutė

I. KOKYBINĖS ANALIZĖS TIKSLAI, UŽDAVINIAI, ŠALTINIAI

Istorijos valstybinio brandos egzamino kokybinės analizės pagrindinis tikslas – įvertinti, kaip egzamino užduotis tikrino mokinių žinias ir supratimą apie svarbiausius Lietuvos ir pasaulio istorijos faktus, sąvokas, reiškinius, procesus. Kokybine analize taip pat siekiama įvertinti mokinių gebėjimą taikyti istorijos žinias dirbant su istoriniais šaltiniais ir kontūriniu žemėlapiu. Kokybinės analizės vienas iš tikslų – išsiaiškinti, kokie užduoties klausimai reikalavo iš mokinių gebėjimo analizuoti ir vertinti. Be to, kokybinėje analizėje bandyta išnagrinėti kiekvieną klausimą dalykiniu ir metodiniu aspektu. Nurodytos mokinių tipines klaidas, įvardyti pagrindiniai atskirų gebėjimų trūkumai bei pateikti siūlymai ir rekomendacijos mokiniams, mokytojams ir užduočių sudarytojams.

Istorijos valstybinio brandos egzamino kokybinės analizės uždaviniai buvo šie:

- išanalizuoti visus egzamino užduoties klausimus;
- nustatyti, kokias žinias ir gebėjimus tikrino kiekvienas užduoties klausimas;
- nustatyti turimas mokinių žinias bei nurodyti dažniausiai pasikartojančias klaidas;
- nustatyti, kokius gebėjimus mokiniai parodė atlikdami užduotį;
- padaryti išvadas apie atskiras egzamino užduoties dalis ir visą užduotį;
- pateikti rekomendacijas mokiniams, mokytojams ir užduočių rengėjams;

Kokybinė analizė atlikta remiantis šiais šaltiniais:

- 2005 m. istorijos valstybinio brandos egzamino užduoties statistine analize.
- Istorijos brandos egzamino programa. Vilnius, 2004.
- Kandidatų darbai, kurie buvo atsitiktinai atrinkti kokybinei analizei.
- 2004 m. istorijos valstybinio brandos egzamino statistine ir kokybine analize.

Egzamino užduoties kokybinė analizė skiriama vyresniųjų klasių mokiniams, istorijos mokytojams, užduočių rengėjams. Joje nurodomi istorijos valstybinio brandos egzamino užduoties kokybinės analizės tikslai, uždaviniai, šaltiniai. Remiantis egzamino užduoties statistine analize aptariami užduoties atskiri klausimai dalykiniu ir metodiniu aspektu. Pateikiamas užduoties klausimų pasiskirstymas pagal sunkumą ir pagal tikrinamas žinias bei gebėjimus. Išanalizuotos ir aptartos egzamino užduotimi tikrinamos mokinių istorijos žinios bei gebėjimai. Pateikiamos tipinės mokinių klaidos. Nurodoma, kokių gebėjimų ir istorinių žinių stokojo mokiniai, atlikdami egzamino užduotį. Pateikiamos bendros užduoties išvados ir rekomendacijos mokiniams, mokytojams ir užduočių rengėjams.

II. MOKINIŲ ATSAKYMŲ ANALIZĖ

EGZAMINO UŽDUOTIES I DALIES VERTINIMAS

Istorijos valstybinio brandos egzamino užduoties I dalį – testą sudarė 30 klausimų. Kiekvienas klausimas turėjo keturis pasirenkamuosius atsakymo variantus ir tik vienas iš jų buvo teisingas. Teisingai atsakę į visus testo klausimus mokiniai galėjo surinkti 30 taškų. Užduoties I dalies klausimais buvo tikrinamos mokinių žinios ir supratimas iš Pasaulio ir Lietuvos istorijos bei politologijos kurso (politinis šiuolaikinės visuomenės gyvenimas). Testo klausimai tikrino:

- žinias iš įvairių istorinių laikotarpių, gebėjimą išskirti jų svarbiausius ypatumus bei nustatyti įvykių chronologinę seką;

- gebėjimą atpažinti istorinę asmenybę ir jos valdymo laikotarpį, išskirti asmenybės veiklos ypatybes;
- gebėjimą atpažinti istorinius šaltinius (dokumentus), išskirti jų esminius teiginius, suvokti šaltinio priėmimo laikmetį;
- istorinių sąvokų supratimą;
- gebėjimą taikyti istorines žinias, nustatant konkrečius Europos žemėlapiu pokyčius;
- gebėjimą orientuotis šiandienos politinio visuomenės gyvenimo aktualijose.

I dalies klausimų (1–30) pasiskirstymas pagal sunkumą

Labai sunkūs (iki 20 proc. sunkumo) klausimai	Sunkūs (20–40 proc. sunkumo) klausimai	Optimalūs (40–60 proc. sunkumo) klausimai	Lengvi (60–80 proc. sunkumo) klausimai	Labai lengvi (nuo 80 proc. sunkumo) klausimai
–	4, 6, 10, 13, 21, 24, 29	2, 3, 5, 7, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 22, 23, 25, 26, 28, 30	1, 8, 18, 19, 20, 27	–
Iš viso 0	Iš viso 7 (23,3 proc.)	Iš viso 17 (56,6 proc.)	Iš viso 6 (20 proc.)	Iš viso 0

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad I dalies klausimai buvo įvairaus sunkumo: vyravo optimalūs klausimai (17), sunkių klausimų buvo 7, o lengvų – 6. Labai sunkių ir labai lengvų klausimų užduoties I dalyje nebuvo.

Klausimai skirti senovės ir viduramžių laikotarpiui

11 klausimas reikalavo gebėti suvokti judaizmo religijos esmę ir nusakyti jos reikšmę, taip pat orientuotis, kada buvo sukurta ši religija. Teisingai į klausimą atsakė 53,7 proc. mokinių – judaizmas paskatino Dekalogo priesakų plitimą. Maždaug tiek mokinių klydo pasirinkdami atsakymo variantus B – 16,2; C – 15,2; D – 14,7 proc. Jie manė, kad judaizmas turėjo įtakos kitų civilizacijų kultūrai, religijai ir valdymui. Šios civilizacijos gyvavo anksčiau nei atsirado judaizmas. Klaidos parodė, kad mokiniai nesugeba nustatyti judaizmo religijos atsiradimo laikotarpio ir nežino šios religijos esmės.

12 klausimas tikrino mokinių žinias apie Aleksandro Makedoniečio valdymo laikotarpį. 58,5 proc. mokinių teisingai nurodė, kad Aleksandras Makedonietis platinė helenizmo kultūrą. 29,2 proc. mokinių klaidingai manė, kad jis nukariavo germanų gentis. Toks mokinių atsakymas rodo, kad jie nesuvokia, kokioje istorinėje erdvėje egzistavo Aleksandro Makedoniečio sukurta imperija IV a. pr. Kr., ir nežino, kad jo imperija buvo plečiama tik į Rytus, bet ne į Vakarus. 12,2 proc. mokinių klydo, nes nesusivokė laike ir manė, kad Aleksandras Makedonietis persekiojo pirmuosius krikščionis. To negalėjo būti, nes jo imperija gyvavo iki Kristaus gimimo. Klaidingai manė ir tie, kurie teigė, kad jis platinė lotynišką kultūrą. Jie nežinojo, kad Aleksandras Makedonietis buvo helenas iš Makedonijos.

13 klausimas reikalavo žinoti gotikos architektūrinį stilių, suvokti, kada jis vyravo Vakarų Europoje ir nustatyti, koks dar reiškiny ar įvykis yra iš to paties istorinio laikotarpio. Klausimas tikrino mokinių gebėjimą chronologiškai sieti istorinius įvykius. Tik 39,2 proc. mokinių teisingai nustatė, kad su gotika (XI – XIV a.) siejasi Kryžiaus žygiai į Artimuosius Rytus. Kiti mokiniai klydo, nes nežinojo reiškinį ir įvykių egzistavimo laikotarpį. Karolio Didžiojo imperija susikūrė 800 metais (IX a.), švietėjų idėjos plito XVIII a., Šventosios Romos imperija susikūrė 962 m. (X a.).

16 klausimas reikalavo nurodyti, kad Romoje, valdant Oktavianui Augustui, valstybės valdyme ėmė silpnėti Senato vaidmuo. Oktaviano Augusto valdymo metais Romos politinėje istorijoje prasideda naujas etapas, kai yra įtvirtinama imperatoriaus valdžia (principatas). Tai buvo esminis pasikeitimas pereinant iš respublikinio į imperinį valdymą. Teisingas atsakymas reikalavo suprasti pagrindinį Oktaviano Augusto valdymo bruožą. Be to, klausimą lengvino ir tai, kad kiti du neteisingi atsakymai buvo nesusiję su Romos istorija. Tautos susirinkimas veikė Graikijoje, o vikingų laikotarpis išėina už Romos istorijos ribų. Likęs variantas, kad provincijų gyventojai buvo atleisti nuo mokesčių, akivaizdžiai neteisingas, nes be mokesčių rinkimo iš provincijų Romos imperija vargu ar būtų galėjusi išsilaikyti. Šį neteisingą atsakymą rinkosi tik nedidelė mokinių dalis (7,2 proc.). Taigi neteisingas atsakymas, kuris buvo tiesiogiai susijęs su Romos istorija, daugumos mokinių neklaidino. Žinant pagrindinius istorinius faktus, du neteisingus atsakymus buvo

galima atmesti iš karto, o trečiąjį neteisingą atsakymą, kaip rodo statistika, mažai kas tesirinko. Galima teigti, kad didelė dalis mokinių nežinojo pagrindinių istorinių sąvokų ir negebėjo skirti istorinių laikotarpių.

25 klausimas reikalavo nurodyti esminį frankų valstybės politikai būdingą požymį. Be to, reikėjo žinoti pagrindinių istorinių įvykių chronologinę seką. Visi neteisingi atsakymai buvo susiję su skirtingais istoriniais laikotarpiais: karai su Šventąja Romos imperija, kovos su turkais dėl Balkanų bei nesutarimai su Kryžiuočiu ordinu. Mokinių pasirinkimai leidžia teigti, kad vieni laikotarpiai yra geriau žinomi, kiti prasčiau. Nesutarimus su Kryžiuočiu ordinu rinkosi tik 5,5 proc. mokinių, o Šventąją Romos imperiją ir turkų kovas dėl Balkanų atitinkamai pasirinko 20 proc. ir 24,2 proc. mokinių. Tačiau 50,2 proc. mokinių teisingai nurodė, kad frankų valstybei buvo būdingas bendradarbiavimas su Popiežiumi. Atsakymas į šį klausimą rodo, kad dalis mokinių negeba skirti ne tik istorinių laikotarpių, bet nežino ir nurodytų istorinių laikotarpių pagrindinių požymių.

26 klausimas buvo skirtas centralizuotų valstybių Europoje kūrimosi laikotarpiui. Mokiniai turėjo gebėti atskirti istorinius laikotarpius bei gebėti išskirti atskiro laikotarpio pagrindinius požymius. Arabų kalifatas ir kariniai normanų puldinėjimai nesiekia centralizuotų valstybių kūrimosi Europoje laikotarpio. Mokiniai šiuos įvykius turėjo chronologiškai susieti su centralizuotų valstybių kūrimosi ir atmesti kaip neteisingus. Kiti du pasirinkimai – miestų kova dėl savivaldos teisių ir natūrinio ūkio plėtra – buvo susiję su ekonominiais procesais. Norint atmesti natūrinio ūkio plėtrą kaip neteisingą atsakymą, reikėjo pirmiausia suprasti šią sąvoką. Be to, mokiniai turėjo gebėti suvokti, kokius procesus lėmė toks ūkis. Mokiniai turėjo žinoti miestų kovos dėl savivaldos teisių priežastis bei jas susieti su padariniais. Sujungus istorijos chronologinį suvokimą su gebėjimu suprasti procesų atsiradimo priežastis ir jų pasekmes, buvo galima pasirinkti teisingą atsakymą.

Senovės ir viduramžių laikotarpiui I egzamino dalyje buvo skirti 6 klausimai: 3 senovei (11, 12, 16 kl.) ir 3 viduramžiams (13, 25, 26 kl.). Visų šių klausimų sunkumo parametras buvo 49,3 proc.: 5 klausimai buvo optimalūs ir 1 klausimas (13) buvo sunkus. Mokiniais sunkiau sekėsi atsakyti į klausimus skirtus viduramžių laikotarpiui (sunkumas - 43,3 proc.). Šie klausimai reikalavo suvokti esminius viduramžių laikotarpio ypatumus ir bruožus bei gebėti juos sujungti į visumą. Senovės istorijai skirti klausimai reikalavo taip pat, kaip ir viduramžių suvokti esminius istorinio laikotarpio ypatumus. Mokinių atsakymai rodo, kad didelė dauguma mokinių negeba sieti pagrindinių istorinių žinių į visumą.

Klausimai skirti naujųjų amžių laikotarpiui

6 klausimas, kaip ir 5 klausimas, reikalavo atpažinti istorinę asmenybę, ją susieti su istoriniu reiškiniu ir nurodyti, ko siekė minima asmenybė ir jos šalininkai. Reikėjo gerai orientuotis XVI a., t. y. Reformacijos judėjime. Teisingai atsakė 31,2 proc. mokinių nurodydami, kad M. Liuteris ir jo šalininkai reikalavo panaikinti vienuolynus. Kiti rinkosi tokius atsakymus: laikytis celibato – 37,5 proc. parodė, kad nesuvokia sąvokos *celibatas* arba nežino Reformacijos judėjimo prasmės. Reformacijos judėjimas nepripažino Popiežiaus skelbiamų raštų, vadinasi, ir Katalikų bažnyčios draudimo dvasininkams tuoktis. 20,2 proc. ir 11 proc. mokinių, klaidingai atsakydami į klausimą, taip pat parodė, kad nežino Reformacijos judėjimo esmės. Jie teigė, kad Reformacija reikalavo išplėsti dvasininkų privilegijas arba stiprinti Popiežiaus autoritetą. Taigi visos klaidos padarytos dėl istorinio reiškinio esmės nesuvokimo.

7 klausimas tikrino, kaip mokiniai žino sąvokas ir kaip geba orientuotis istorijos laike, chronologiškai susieti įvykius. Reikėjo susieti pateiktus reiškinius su XIX amžiumi. Teisingo pasirinkimo variantus galėjo sunkinti ir tai, kad klausimo atsakymo variante yra minimos trys sąvokos. 52,5 proc. mokinių žinojo išvardytų sąvokų prasmę ir gebėjo teisingai jas priskirti istoriniam laikotarpiui. Jie nacionalizmą, imperializmą ir socializmą siejo su XIX amžiumi. 17,2 proc. mokinių klydo pasirinkdami atsakymo variantą B, kuriame minima ne to laikotarpio sąvoka – bolševizmas. Šie mokiniai nesuvokė dviejų dalykų: kada ir kur atsirado bolševizmas. 16,5 proc. mokinių, kurie rinkosi atsakymo variantą A nesiorientavo istoriniuose laikotarpiuose, nes nė viena atsakymo variante minima sąvoka nėra būdinga XIX a. 13,7 proc. mokinių klydo, nes nežinojo, kad fašizmas yra XX a. reiškinys.

9 klausimas reikalavo nurodyti, kokios valstybės susikūrė XIX a. Norėta patikrinti, kaip mokiniai žino XIX a. Europos valstybių sienų kaitą, kaip geba orientuotis politinio žemėlapiu erdvėje. XIX a. Europos politiniame žemėlapyje įvyko svarbūs teritoriniai pokyčiai, kurių erdvinis suvokimas mokiniams labai reikšmingas, nes padeda geriau suprasti XX a. valstybių politiką. Šio klausimo atsakymo variantuose buvo nurodytos trys valstybės. 42,5 proc. mokinių teisingai įvardijo visas tris XIX a. susikūrusias valstybes. 34,2 proc. mokinių klydo, nes nežinojo, kada susikūrė Belgijos valstybė. 13,7 proc. mokinių klydo, nes nežinojo

Danijos valstybės susikūrimo amžiaus ir istorinio laikotarpio. 9,5 proc. mokinių klydo, nes nežinojo, kad XIX a. Suomija, Lenkija, Čekija dar nebuvo atkūrusios savo valstybingumo. Čekija priklausė Austrijos-Vengrijos imperijai, Lenkija – Austrijos-Vengrijos, Rusijos ir Vokietijos imperijoms, Suomija buvo Rusijos imperijos sudėtyje. Šie mokiniai nesugeba orientuotis XIX a. Europos politinio žemėlapiu erdvėje ir nežino svarbiausių valstybių politinės raidos ypatybių.

10 klausimas tikrino mokinių gebėjimą susivokti istorijos laiką. Reikėjo nurodyti, kas XVI a. įvyko Prancūzijoje. Teisingai buvo galima atsakyti žinant, kad XVI a. yra Reformacijos amžius Europoje. Surasti teisingą atsakymo variantą mokiniams turėjo padėti 6 klausimas, kuris reikalavo prisiminti Reformacijos esmę. Tik 25,2 proc. mokinių gebėjo atsakyti teisingai, nurodydami, kad XVI a. Prancūzijoje vyko religiniai karai (tarp katalikų ir hugenotų). Tačiau 49,5 proc. mokinių klydo, nes manė, kad įsigalėjo absoliutizmas. Toks neteisingas atsakymas rodo, kad mokiniai maišo istorinius laikotarpius ir nesugeba jiems priskirti istorinių reiškinių bei procesų. Absoliutizmas įsigalėjo XVIII a., o ne XVI a. 17,5 proc. mokinių klydo nurodydami, kad XVI a. Prancūzijoje įsitvirtino protestantizmas. Jie suvokia, kad XVI a. yra Reformacijos amžius, bet nežino Reformacijos judėjimo esmės Prancūzijoje – ne protestantai laimėjo kovas prieš katalikų bažnyčią, o atvirksčiai – katalikų bažnyčia tapo vyraujančia Prancūzijoje. 7,7 proc. mokinių nesupranta XVI a. istorijos ir nesiorientuoja viduramžių laikotarpyje. Jie atsakė, kad XVI a. plito baudžiava, kai jau XIII a. po Kryžiaus žygių baudžiava Europoje pradėta naikinti.

20 klausimas taip pat reikalavo gebėjimo išskirti pagrindines XIX amžiaus laikotarpio ypatybes. Mokiniai turėjo susieti kolonializmo politikos suaktyvėjimą su pramoninio perversmo laimėjimais. Be to, mokiniai turėjo žinoti šias sąvokas: *kolonializmas, ideologija, nacionalizmas, pramoninis perversmas, socializmas*. Sąvokas reikėjo gebėti susieti su vienu ar kitu konkrečiu teiginiu. 11,7 proc. mokinių manė, kad kolonializmą XIX a. antroje pusėje suaktyvino socializmo idėjų įgyvendinimas, 10 proc. nurodė, kad šį procesą suaktyvino miestų ekonominės veiklos suvaržymas, 8 proc. pasirinko nacionalizmo ideologijos atsisakymą. Pagrindinė priežastis, lėmusi mokinių neteisingus atsakymus, yra nežinojimas arba nesupratimas pagrindinių istorinių sąvokų bei negebėjimas sieti istorinius procesus pagal jų chronologinę seką.

23 klausimas reikalavo žinoti Napoleono civilinio kodekso esmines ypatybes ir jo reikšmę tolesnei visuomenės raidai. Be to, mokiniai turėjo suprasti sąvokas *baudžiaviniai santykiai, luominė visuomenė, privatinė ir valstybinė nuosavybė*. Žinias mokiniai turėjo sieti su gebėjimu jas taikyti konkrečiame istoriniame laikotarpyje. Statistika rodo, kad didelė dalis mokinių nesuprato esminių Napoleono valdymo laikotarpio ypatybių ir Naujųjų laikų ekonominių santykių. Napoleono laikotarpis siejasi su Prancūzijos revoliucijos tiesioginiais padariniais. Sunku net įsivaizduoti, kad Napoleono reformos būtų padėjusios formuoti baudžiavinius santykius ar luominę visuomenę. Tačiau šiuos neteisingus atsakymus rinkosi atitinkamai 10,2 proc. ir 24 proc. mokinių. Galima teigti, kad mokiniai nesupranta esminių Napoleono valdymo laikotarpio ypatybių. 17,5 proc. mokinių nurodė, kad Napoleono kodeksas padėjo įsigalėti valstybinei nuosavybei. Tai akivaizdžiai liudija, kad dalis mokinių negeba sieti istorinio laikotarpio su pagrindinėmis istorinėmis sąvokomis.

24 klausimas reikalavo suvokti kontrreformacijos judėjimo ypatybes. 43,5 proc. mokinių teisingai nurodė, kad kontrreformacijos šalininkai tikėjimo dalykuose autoritetu patvirtino Popiežių. Norint teisingai atsakyti į šį klausimą reikėjo suprasti esminius reformacijos ir kontrreformacijos judėjimų požymius. Net 47 proc. mokinių (atsakymų variantai B ir D) kontrreformacijai priskyrė reformatų skelbiamas idėjas. Statistiniai duomenys rodo, kad didelė dalis mokinių painioja šiuos judėjimus ir nesupranta jų ypatybių.

14 klausimas reikalavo nurodyti, ką padarė LDK Edukacinė komisija. Mokiniai turėjo žinoti, kas yra Edukacinė komisija, kokio tipo tai buvo valstybinė įstaiga. Teisingai atsakyti į klausimą galėjo padėti ir nurodyti Edukacinės komisijos įkūrimo metai. Mokiniai reikėjo žinoti, kuo ypatingas XVIII istorijos amžius. Teisingai į klausimą atsakė 51 proc. mokinių. 37 proc. mokinių klydo nurodydami, kad Edukacinė komisija įvedė privalomą vidurinę mokymą. XVIII a. buvo susidomėta mokslu, bet nė vienoje pasaulio valstybėje privalomas vidurinis mokslas nebuvo įvestas. 6,2 proc. mokinių klydo, nes nesuvokė Švietimo epochos esmės. XVIII a. kaip tik keitė mokymo turinį, bet ne iš pasaulietinio į religinį, o iš religinio į pasaulietinį. Mokiniai tvirtai nežino, kad viduramžių epochoje vyravo religinis mokymo turinys, o naujaisiais laikais jau pradėjo vyruoti pasaulietinis mokymo turinys. 5,7 proc. klydusių mokinių parodė, kad nesiorientuoja Lietuvos istorijos laikotarpiuose, nes mano, jog XVIII a., kai Lietuva su Lenkija sudarė bendrą valstybę, buvo draudžiama mokyklose mokyti lenkų kalba.

15 klausimas buvo iš Lietuvos istorijos kurso ir reikalavo žinoti, kas įvyko XVII a. LDK. Mokiniai turėjo gerai orientuotis LDK istorinės raidos etapuose arba gerai žinoti istorinių įvykių datas. 58 proc. mokinių teisingai atsakė į klausimą, nurodydami, kad LDK XVII a. buvo pasirašyta Kėdainių unija su Švedija. 18 proc. mokinių klydo, nes manė, kad pradėta vykdyti Valakų reforma. Šie mokiniai nežinojo, kad Valakų reforma buvo vykdoma XVI a., valdant Žygimantui Augustui. Panašiai klydo ir tie (13,2 proc.), kurie

nežinojo metų arba amžiaus, manydami, kad XVII a. buvo išleistas Trečiasis Lietuvos Statutas. Matyt, mokiniai nežino LDK Statutų išleidimo metų arba nežino, kad visi trys Lietuvos Statutai yra tik XVI a. svarbiausi teisiniai LDK įstatymų rinkiniai.

17 klausimas reikalavo susieti kontrreformacijos judėjimą LDK su Vilniaus universiteto įkūrimu. Mokiniai turėjo žinoti, kada vyko kontrreformacijos judėjimas ir kada buvo įkurtas Vilniaus universitetas. Be to, amžiaus tikslumu reikėjo žinoti, kada buvo leidžiamas „Tėvynės sargo“ laikraštis ir kada įsteigta Vilniaus katedros mokykla. Pastarieji du faktai yra iš XIX ir XIV amžių ir nesisieja su XVI a. kontrreformacijos judėjimu. Mokiniais nereikėjo įvardyti konkrečios datos, tereikėjo susieti įvykius. Jeigu „Tėvynės sargo“ ir Vilniaus katedros mokyklos įsteigimą reikėjo žinoti tik amžiaus tikslumu, tai Gegužės 3 d. konstitucijos buvo nurodyta tiksli data. Mokiniai turėjo tik susieti konstitucijos pasirodymo metus su kontrreformacijos judėjimu. Galima teigti, kad apie 14 proc. mokinių nežinojo, jog kontrreformacijos judėjimas vyko XVI a. Apie 20 proc. mokinių kontrreformacijos judėjimą siejo su Vilniaus katedros mokyklos įsteigimu. Šis pasirinkimas rodo, kad XIV a. kultūros ir švietimo įvykiai mokiniams yra žinomi prasčiau. Mažiausiai mokinius klaidino įvykis iš XIX a., t. y. „Tėvynės sargo“ laikraščio leidimas. Tik 8 proc. mokinių susiejo šį faktą su kontrreformacijos judėjimu. Šis klausimas nereikalavo žinoti tikslų datų, o vienas įvykis buvo nurodytas net su konkrečia data. Mokiniai turėjo gebėti įvykius susieti pagal chronologinį istorijos vyksmą amžių tikslumu. Tačiau neteisingi mokinių pasirinkimai akivaizdžiai liudija, kad didelė dalis egzaminą laikusiųjų nežino šių istorijos faktų.

18 klausimas reikalavo suprasti, kad LDK statutų nuostatos užtikrino bajorų luomo interesus. Tokio tipo klausimas reikalavo gebėjimo daugiau suprasti, nei išiminti konkretų įvykį ar faktą. Mokiniai turėjo suprasti statutų esminius požymius ir gebėti juos išskirti konkrečioje užduotyje. Labiausiai mokinius klaidino atsakymas, kad įstatymai garantuoja visų socialinių sluoksnių lygiateisiškumą. Šį atsakymą rinkosi 21,2 proc. mokinių. Toks pasirinkimas rodo, kad dalis mokinių nesupranta statutų esminių ypatybių ir negeba sieti turimų žinių. XVI a. LDK egzistavo luominė sistema, kuri buvo įstatymiškai įtvirtinta statutuose. Kitus du neteisingus atsakymus rinkosi nedaug mokinių. Tik 3,2 proc. mokinių manė, kad statutai suteikė teisę užimti miestiečiams aukščiausias valstybines pareigas, o 7,7 proc. mokinių pasirinko atsakymą, kad trečiojo luomo atstovai turi teisę dalyvauti seimuose. Nors dalis mokinių ir klydo, tačiau didelė dalis, t.y. 67,7 proc., gebėjo nurodyti teisingą atsakymą.

21 klausimas reikalavo žinoti 1863–1864 m. sukilimo padarinius bei gebėti susieti žinias su istorinių įvykių chronologine seka. Mokiniai turėjo atsiminti, kad Vilniaus universitetas buvo uždarytas po 1830–1831 m. sukilimo, o ne po 1863–1864 m. sukilimo. Be to, reikėjo suvokti, kad Lietuvą prijungus prie Rusijos imperijos kolonistų kėlimasis buvo nuolatinis procesas. Tai pat baudžios panaikinimo faktą reikėjo gebėti sieti su istoriniu procesu. Mokiniai turėjo vadovautis elementaria logika. Juk negalėjo būti stiprinama valstiečių baudžiavinė priklausomybė po baudžios panaikinimo. Mokinius labiausiai klaidino Vilniaus universiteto uždarymas (33 proc.) ir valstiečių baudžiavinės priklausomybės stiprinimas (22,7 proc.). Turbūt dalis mokinių maišė 1830–1831 m. sukilimo padarinius su 1863–1864 m. sukilimo padariniais. Neteisingas atsakymas – kolonistų kėlimosi sustabdymas – mažiau klaidino mokinius. Tik 4,5 proc. mokinių pasirinko šį atsakymą. Tenka konstatuoti, kad dalis mokinių stokoja pagrindinių žinių apie XIX a. Lietuvos istoriją ir todėl jie negeba suprasti pagrindinių istorinių įvykių.

Naujųjų amžių laikotarpiui I egzamino dalyje buvo skirti 12 klausimų: 7 visuotinei istorijai ir 5 Lietuvos istorijai. Visų šių klausimų sunkumo parametras buvo 48,13 proc.: 2 klausimai buvo lengvi, 6 klausimai - optimalūs ir 4 klausimai - sunkūs. Mokiniais sunkiau sekėsi atsakyti į klausimus skirtus visuotinei istorijai (sunkumas – 41,7 proc.). Iš keturių klausimų, kurie buvo sunkūs trys klausimai - skirti reformacijos temai. Mokinių atsakymai rodo, kad didelė dalis jų nežino reformacijos laikotarpio pagrindinių požymių, ypatybių ir padarinių. Kiti klausimai, kurie buvo skirti visuotinei istorijai buvo optimalūs ir vienas iš jų (20 kl.) lengvas. Lietuvos istorijos klausimus mokiniams sekėsi atsakyti geriau (sunkumas – 54,6 proc.). Sunkiausias mokiniams buvo 21 klausimas, reikalavęs nurodyti 1863-1864 m. sukilimo padarinius. Kiti klausimai buvo optimalūs ir vienas iš jų (18 kl.) lengvas.

Klausimai skirti naujausiųjų amžių laikotarpiui

1 klausimas buvo lengviausias iš visų 30 egzamino užduoties I dalies klausimų. Užduotis sudaryta laikantis didaktikos principo – nuo lengviausio prie sunkiausio ir tai psichologiškai teigiamai nuteikė mokinius konstruktyviam darbui. Šis klausimas reikalavo žinoti, kada SSRS valdė Leonidas Brežnevas ir kas buvo būdinga jo valdymo metais. Taigi reikėjo orientuotis istoriniame laikotarpyje, pažinti istorinę asmenybę

ir nustatyti jo valdymo ypatumus. 74 proc. egzaminą laikusių mokinių gerai žinojo, kad SSRS minimu laikotarpiu buvo išgalėjęs ekonominis sąstingis. 26 proc. mokinių klydo: 11,5 proc. iš jų manė, kad įsitvirtino dvipartinė sistema. Tai rodo, kad mokiniai ne tik nežino L. Brežnevo valdymo laikotarpio, jo valdymo ypatybių, bet ir nesuvokia, kad SSRS visą savo egzistavimo laikotarpį buvo vienpartinė valstybė. 10 proc. mokinių taip pat klydo nurodydami, kad L. Brežnevo valdymo metais pradėtas privatizacijos procesas. Šie mokiniai supainiojo sąvokas *privatizacija* ir *nacionalizacija*, apibūdinančias SSRS ekonominio gyvenimo ypatumus. SSRS ekonominį pagrindą sudarė ne privati nuosavybė, o valstybinė. Vadinas, mokiniai nesugebėjo atskirti skirtingų ekonominių procesų.

2 klausimas reikalavo orientuotis, kuo buvo ypatinga nacių politika Vokietijoje. 48,5 proc. mokinių teisingai nurodė, kad labai sumažėjo nedarbas nacistinėje Vokietijoje. 24,2 proc. klydo manydami, kad nacistinėje Vokietijoje buvo panaikinta privatinė nuosavybė – taip galima manyti gerai nežinant nacių politikos esmės. Nacionalizacijos naciai nevykdė, bet mokiniai galėjo klaidingai sutapatinti nacionalizaciją su žydų turto atėmimu. 15,5 proc. klydo manydami, kad nacistinėje Vokietijoje atsisakyta militaristinės politikos. Mokiniai arba visiškai nežino nacizmo esmės, arba nesuvokia termino *militarizmas*. Panašaus pobūdžio klaidą darė ir 11,5 proc. mokinių, kurie nurodė, kad naciai uždraudė nacionalsocialistų partiją. Šie mokiniai nežino, kokio tipo buvo nacių partija arba nesuvokia termino *nacionalsocializmas* prasmės. Šis klausimas buvo vienintelis iš egzamino I dalies klausimų, į kurį buvo ir neatsakiusių mokinių (0,25 proc.). Šie mokiniai stokojo elementarių žinių apie nacių politiką Vokietijoje.

3 klausimas tikrino mokinių žinias iš Lietuvos istorijos kurso. Reikėjo žinoti 1938 m. Lietuvos Konstitucijos pagrindines nuostatas ir gerai orientuotis Lietuvos valstybės politinėje raidoje. 1938 m. Lietuvos Konstitucija priimta A. Smetonos autoritarinio valdymo metais. Šis dokumentas nagrinėjamas ne tik per istorijos, bet ir per politologijos pamokas. Todėl pagrindinės nuostatos turėtų būti žinomos mokiniams. 49 proc. mokinių teisingai atsakė į klausimą. Kiti klydo pasirinkdami tokius atsakymo variantus: kad 1938 m. Lietuvos Konstitucija įtvirtino demokratinį valdymą; kad nustatyta socialistinė valstybės santvarka; kad įteisinta Konstitucinio Teismo institucija. Klydusieji mokiniai nežinojo to meto, t. y. 1938 m., Lietuvos politinės raidos ypatybių, A. Smetonos valdymo svarbiausių bruožų ir apskritai Lietuvos tarpukario politinės santvarkos.

4 klausimas reikalavo žinoti, kas būdinga 1944–1953 m. Lietuvos istoriniam laikotarpiui, taigi tikrino, kaip mokiniai geba orientuotis Lietuvos istorinės raidos laikotarpiuose ir ar žino, kuo ypatingi 1953 m. (miršta Stalinas). 34,7 proc. mokinių teisingai atsakė į klausimą, kad buvo diegiama ateizmo politika. Beveik vienodas mokinių procentas (23,5 ir 22,2) klydo nurodydami, kad atkurta socialdemokratų partija arba atsisakyta nacionalizavimo politikos. Klydo, nes nežinojo ir nesuvokė, ką reiškia sąvoka *socialdemokratai* arba juos maišė su komunistais. Kiti neskyrė sąvokos *nacionalizacija*, painiojo ją su *privatizacija*. 19,5 proc. mokinių, pasirinkusių klaidingą atsakymo variantą, nurodė, kad buvo įkurta Lietuvos Helsinkio grupė. Pastarieji nežinojo, koku istoriniu laikotarpiu ši disidentinė organizacija buvo įkurta.

5 klausimas tikrino mokinių supratimą apie istorinę asmenybę. Kas buvo A. Stulginskis, kada jis prezidentavo Lietuvoje, kuo ypatingas jo valdymo laikmetis ir valdymas. 47 proc. mokinių teisingai nurodė, kad jam valdant Lietuvoje galiojo karo padėties įstatymas. 36,2 proc. mokinių klydo nurodydami, kad buvo užmegzti diplomatiniai santykiai su Lenkija. Šie mokiniai nežino Tarpukario Lietuvos užsienio politikos su Lenkija – konfrontacijos tarp Lietuvos ir Lenkijos dėl Vilniaus krašto. 14,7 proc. mokinių klaidingai pasirinko atsakymą, kad buvo uždrausta tautininkų partijos veikla. Tuo jie parodė nesupratimą apie to meto Lietuvos vidaus politiką. 2 proc. laikusiųjų klaidingai manė, kad panaikintas tikybos mokymas mokyklose. Šie mokiniai nesuvokia Tarpukario Lietuvoje nusistovėjusių valstybės ir katalikų bažnyčios santykių.

19 klausimas reikalavo gebėti suprasti 7–8 dešimtmečio sovietinės Lietuvos politinio ir ekonominio gyvenimo pagrindines ypatybes. Mokiniai turėjo žinoti, kad sovietinėje Lietuvoje buvo cenzūra, buvo persekiojami disidentai, varžoma tikybos laisvė. Be to, reikėjo suprasti, kad kolūkinėje sistemoje kaimai negalėjo būti skirstomi į vienkiemius. Visi šio klausimo teiginiai reikalavo gebėjimo suprasti sovietinės sistemos esmę. Be to, šios ypatybės buvo būdingos ne tik Lietuvos istorijai, bet ir visai sovietinei sistemai. 18 proc. mokinių nurodė, kad sovietinėje sistemoje buvo nutrauktas disidentų persekiojimas. Galbūt daliai mokinių buvo nežinoma sąvoka *disidentas*. 15,7 proc. siejo sovietinę sistemą su kaimų skirstymu į vienkiemius. Šis klaidingas pasirinkimas leidžia teigti, kad daliai mokinių sąvoka *vienkiemis* yra nesuprantama. Mažiausiai, t. y. 6,2 proc., mokinių klydo dėl tikybos laisvės. Dauguma mokinių supranta, kad tikybos laisvė buvo varžoma sovietinėje sistemoje. Tokio tipo klausimas reikalavo iš mokinių ne tikslaus faktologinio žinojimo, o gebėjimo suprasti sovietinio laikotarpio visuomeninio gyvenimo ypatybes.

28 klausimas buvo skirtas pirmajam sovietinės okupacijos laikotarpiui Lietuvoje. Mokiniai turėjo nurodyti ne konkretų faktą, bet gebėti suvokti esminį to laikotarpio požymį. Neteisingus atsakymus (lito stiprinimas ir privačių bendrovių steigimas) rinkosi nedaug mokinių (atitinkamai 1,5 proc. ir 4 proc.). Tačiau

net 47,5 proc. mokinių nurodė, kad pirmosios sovietinės okupacijos metu vyko masinis kolūkių kūrimas. Taigi galima teigti, kad mokiniai rinkosi tik iš dviejų atsakymų: cenzūros įvedimas ir masinis kolūkių kūrimas. Kolūkių kūrimas yra sovietinės sistemos vienas iš pagrindinių požymių. Tačiau Lietuvoje iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos kolūkiai masiškai nebuvo kuriami. Mokinių neteisingi atsakymai akivaizdžiai liudija, kad didelė dalis negeba skirti pirmosios ir antrosios sovietinės okupacijos laikotarpių ypatybių.

30 klausimas reikalavo nurodyti, kokio tikslo siekė Lenkija 1938 m. ultimatumu. Mokinius klaidino neteisingas atsakymas, kad Lenkija siekė atplėšti Rytų Lietuvos dalį su Vilniumi (31 proc.). Tačiau 1938 m. Vilnius ir Vilniaus kraštas priklausė Lietuvai. Toks mokinių pasirinkimas liudija, kad nežino pagrindinio tarpukario Lietuvos istorijos fakto. Kitus du neteisingus atsakymus – nutraukti karinius veiksmus tarp lenkų ir lietuvių ir pripažinti Seinus ir Punską Lenkijai – rinkosi atitinkamai 5,5 proc. ir 7 proc. mokinių. Galima teigti, kad dalis mokinių nežino esminių Lietuvos istorijos faktų bei negeba sieti istorinių įvykių į vieningą chronologinę visumą.

Naujausiųjų amžių laikotarpiui I egzamino dalyje buvo skirti 8 klausimų: 2 visuotinei istorijai ir 6 Lietuvos istorijai. Visų šių klausimų sunkumo parametras buvo 54,9 proc.: 2 klausimai buvo lengvi, 5 klausimai – optimalūs ir 1 klausimas – sunkus. Mokiniais sunkiau sekėsi atsakyti į klausimus skirtus Lietuvos istorijai (sunkumas – 48,8 proc.). Visuotinei istorijai skirtus du klausimus dauguma mokinių atsakė lengvai (sunkumas – 61 proc.).

Naujausiųjų amžių istorijai skirtus klausimus mokiniams sekėsi atsakyti geriau nei senovės, viduramžių ir naujųjų laikotarpių.

Klausimai skirti politinės šiuolaikinės visuomenės gyvenimui

8 klausimas tikrino mokinių žinias ir gebėjimą integruotai sieti žinias, įgytas iš politologijos ir istorijos kursų. Reikėjo suvokti konstitucinės monarchijos valdymo formą ir nurodyti, kurioje Europos valstybėje ji atsirado anksčiausiai. Atsakymai parodė, kad 63,2 proc. mokinių geba tai atlikti ir teisingai žinodami ką reiškia konstitucinės monarchijos sąvoka, nurodo, kokioje Europos valstybėje ji atsirado anksčiausiai – Anglijoje. 30,7 proc. klydo, nes nežinojo svarbiausių Europos valstybių valdymo formų istorinės raidos, ir manė, kad ne Anglijoje, o Prancūzijoje XVIII a. Didžiosios revoliucijos metu buvo įtvirtinta konstitucinė monarchija. Taip pat klydo ir kiti 4,5 proc. bei 1,5 proc. mokinių, atsakydami į šį klausimą. Atsakymai rodo, kad jie nesupranta šios sąvokos ir nežino Italijos ir Vokietijos valstybių politinės raidos.

22 klausimas reikalavo gebėjimo taikyti žinias, įgytas per istorijos ir politologijos pamokas. Mokiniai turėjo suprasti valdžių atskyrimo principą ir nurodyti, kuriai valdymo formai šis principas yra būdingas. Be to, reikėjo žinoti skirtingų valdymo formų funkcionavimo ypatybes. Kad valdžių atskyrimo principas veikė absoliutinėje monarchijoje, nurodė 11,2 proc. mokinių. Kad šis principas veikė totalitarinio režimo metu, nurodė 9,5 proc. Tačiau daugiausia mokinių (24,7 proc.) nurodė, kad valdžių atskyrimo principas veikė luominėje monarchijoje. Teisingą atsakymą buvo galima pasirinkti suprantant šių dienų demokratinių valstybių funkcionavimo pagrindinius požymius. Be to, reikėjo gebėti sieti istorines žinias ir sąvokas su dabarties politinėmis realijomis. Žinant, kad ir šiandien kai kurių Europos Sąjungos valstybių valdymo forma yra konstitucinė monarchija (Jungtinė Karalystė, Ispanija, Olandija, Belgija, Danija, Švedija ir kt.), buvo galima pasirinkti teisingą atsakymą. Be to, mokiniai turėtų suvokti, kad valdžių padalijimo principas yra demokratiškai funkcionuojančių valstybių esminis požymis. Pagrindinių sąvokų nežinojimas, negebėjimas sieti istorines žinias ir jas taikyti konkrečioje užduotyje lėmė dalies mokinių klaidingus atsakymus.

27 klausimas buvo skirtas 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Mokiniai turėjo nurodyti, kada gali būti pratęsti Seimo ir Prezidento įgaliojimai. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad klausimas reikalavo detalaus 1992 m. Konstitucijos žinojimo. Tačiau įdėmiau pasižiūrėjus į siūlomus variantus galima pastebėti, kad klausimas reikalauja daugiau supratimo nei detalaus žinojimo. Dauguma mokinių (65 proc.) nurodė teisingą atsakymą – karo veiksmų metu. Be to, remiantis konkrečiais Lietuvos valstybės funkcionavimo pavyzdžiais buvo galima nesunkiai atsakyti į šį klausimą. Neteisingi atsakymai yra šie: iširus valdančiajai koalicijai, Seimui išreiškus nepasitikėjimą vyriausybe ir sušaukus neeilinę Seimo sesiją. Kiekvienas iš šių variantų yra buvęs Lietuvos politiniame gyvenime. Mokinyms, besidomintis dabarties Lietuvos politinio gyvenimo realijomis ir gebantis sieti žinias, galėjo nesunkiai atsakyti į šį klausimą.

29 klausimas buvo skirtas politinės šiuolaikinės visuomenės gyvenimui. Mokiniai turėjo nurodyti, kam pirmenybę teikia kairiosios politinės partijos. Klausimas reikalavo gebėti išskirti vieną iš pagrindinių kairiųjų partijų veiklos bruožų, t. y. socialiai orientuotos rinkos diegimą. Tik 25,5 proc. mokinių nurodė teisingą atsakymą. Dauguma (47 proc.) mokinių pasirinko neteisingą atsakymą, nurodę liberalizmo idėjų platinimą.

Galima teigti, kad mokiniai nežino sąvokos *kairiosios politinės partijos* ir nesuvokia esminių kairiųjų partijų ideologijos bruožų bei negeba skirti nuo kitų politinių ideologijų.

Politinės šiuolaikinės visuomenės gyvenimui iš 10 egzamino užduotyje buvusių klausimų I egzamino dalyje buvo 4 klausimai (sunkumas – 51,7 proc.). Du klausimai buvo lengvi (8 ir 27 kl.), vienas – optimalus (22 kl.) ir vienas – sunkus (29 kl.).

I dalies klausimų (1–30) pasiskirstymas pagal sunkumą atskiruose istoriniuose laikotarpiuose

Senovė ir viduramžiai	Naujieji amžiai	Naujausioji istorija	Politinis šiuolaikinės visuomenės gyvenimas
49,3 proc.	48,1 proc.	54,9 proc.	51,7 proc.

Išvados

Statistinis sunkumo koeficientas (50,3 proc.) leidžia teigti, kad užduoties I dalies klausimai mokiniams buvo vidutiniškai sunkūs. Skiriamoji geba (48,9 proc.) rodo, kad šios dalies klausimai gerai skyrė geriausius ir blogiausius egzaminą laikiusius mokinius.

Klausimai su pasirinkamaisiais atsakymais nereikalavo detalių faktų ar įvykių žinojimo. Jie buvo orientuoti į esminių istorinių laikotarpių supratimą. Mokiniai turėjo žinoti pagrindinius istorinius įvykius ir sąvokas bei gebėti taikyti turimas žinias. Be to, reikėjo gebėti skirti pagrindinius atskirų laikotarpių požymius ir ypatybes. Taigi galima teigti, kad egzamino užduoties I dalis iš esmės tikrino mokinių gebėjimą taikyti turimas žinias bei suprasti istorijos laikotarpius.

Užduoties I dalies klausimų analizė parodė, kad dalis mokinių:

- nesupranta pagrindinių istorinių sąvokų;
- nežino pagrindinių istorinių laikotarpių įvykių ir faktų;
- neskiria atskirų istorinių laikotarpių pagrindinių požymių ir ypatybių;
- negeba sieti esminių istorijos laikotarpių į vieningą chronologinę visumą;
- stokoja elementaraus istorijos proceso suvokimo.

EGZAMINO UŽDUOTIES II DALIES VERTINIMAS

Užduoties 31–43 klausimai tikrino mokinių gebėjimą dirbti su kontūriniu žemėlapiu ir žinias iš Pasaulio ir Lietuvos istorijos. Iš viso šių užduočių sudarė 13 klausimų. 40 klausimas nebuvo vertinamas dėl korektūros klaidos. Taigi buvo vertinama 12 klausimų ir, teisingai į juos atsakius, buvo galima surinkti 15 taškų. Devyni klausimai buvo vertinami po vieną tašką, trys klausimai buvo vertinami po du taškus. Mokiniai buvo pateikti du (A ir B) to paties laikotarpio (tarpukario), bet skirtingos vaizduojamos erdvės kontūriniai žemėlapiai: vienas vaizdavo Europos politinę erdvę (žemėlapis A), kitas – Lietuvos Nepriklausomybės kovas (žemėlapis B).

31–43 klausimų pasiskirstymas pagal tikrinamas žinias ir gebėjimus

Žinios ir supratimas	Žinių taikymas, gebėjimas analizuoti ir vertinti
32, 33, 34, 35, 37	31, 36, 38, 39, 41, 42, 43
Iš viso 5 (41,6 proc.)	Iš viso 7 (58,3 proc.)

Remdamiesi abiejuose kontūriniuose žemėlapiuose pateikta informacija, t. y. vaizduojama erdve, pažymėtais sutartiniais ženklais, nurodytomis sienomis ir turimomis žiniomis, mokiniai turėjo gebėti:

- atpažinti vaizduojamą žemėlapiuose erdvę ir nustatyti vaizduojamo istorinio laikotarpio chronologines ribas (metų arba laikotarpio tikslumu) – 31, 34 klausimai;
- nurodyti valstybių pavadinimus. Šios valstybės žemėlapiuose buvo pažymėtos skaičiais arba įvardytos kaip kariavusios su Lietuva – 32, 33, 35, 36, 38 klausimai;
- įvardyti ir gebėti paaiškinti įvyki, laikotarpį, karines pajėgas, sutartį – 37, 34 klausimai;
- nurodyti konkrečią datą bei gebėti paaiškinti atskiros valstybės teritorijos kaitą – 42 klausimas;

- remdamiesi žiniomis suprasti ir paaiškinti sutartinių ženklų prasmę – 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43 klausimai;
- apibūdinti kontūriniame žemėlapyje pažymėto teritorinio pokyčio priežastis – 42, 43 klausimai.

31–43 klausimų pasiskirstymas pagal sunkumą

Labai sunkūs (iki 20 proc. sunkumo) klausimai	Sunkūs (20–40 proc. sunkumo) klausimai	Optimalūs (40–60 proc. sunkumo) klausimai	Lengvi (60–80 proc. sunkumo) klausimai	Labai lengvi (nuo 80 proc. sunkumo) klausimai
	39, 41, 42	33, 34, 35, 36, 37, 43	31, 38	32
Iš viso 0	Iš viso 3 (25 proc.)	Iš viso 6 (50 proc.)	Iš viso 2 (16,6 proc.)	Iš viso 1 (8,3 proc.)

Iš lentelės duomenų matome, kad labai sunkių klausimų mokiniams nebuvo. Vyravo vidutinio sunkumo, t.y. optimalūs klausimai, jų buvo šeši. Sunkūs mokiniams buvo trys klausimai. Du klausimai buvo lengvi. Vienas klausimas mokiniams buvo labai lengvas. 31–43 klausimų skiriamoji geba buvo geriausia visoje istorijos egzamino užduotyje – 53,4 proc.

31 klausimas reikalavo įvardyti XX amžiaus istorinį laikotarpį pagal Europos valstybių sienas, pavaizduotas žemėlapyje A. 64,7 proc. mokinių jį atsakė teisingai, nurodydami, kad tai yra *Tarpukario laikotarpis, 1919–1938 metai, Europa po I pasaulinio karo – prieš II pasaulinį karą*. 35,2 proc. klydo, nes nesugebėjo nustatyti istorinio laikotarpio iš žemėlapyje pavaizduotų valstybių sienų. Klaidingi atsakymai buvo tokie: *geležinės uždangos laikotarpis, naujausieji laikai, laikai po šaltojo karo* ir kt. Mokiniai klydo, nes nesugebėjo atpažinti žemėlapyje A pavaizduotų valstybių. Lietuva, Latvija, Estija matomos kaip savarankiškos valstybės, tad negalima teigti, kad žemėlapis yra iš *geležinės uždangos* laikų. *Geležinės uždangos* metais šios Pabaltijo valstybės buvo SSRS okupuotos. Jeigu žemėlapyje A būtų vaizduojamas laikotarpis po *Šaltojo karo*, tai Rytprūsių ir SSRS teritorijos žemėlapyje būtų kitaip pavaizduotos. Mokiniai nemoka nagrinėti kontūrinio žemėlapio, nežino, kurių valstybių sienos gali padėti nustatyti vaizduojamą laikotarpį. Šį laikotarpį mokiniams galėjo padėti atpažinti Lietuvos valstybės sienos. Lietuva vaizduojama be Vilniaus ir Klaipėdos kraštų.

32 klausimas reikalavo atpažinti žemėlapyje A romėniškais skaičiais I ir II pažymėtas valstybes, t. y. nurodyti Vokietiją ir SSRS (Sovietų Rusiją, Rusiją). Šis klausimas buvo lengviausias, nes 90,2 proc. mokinių atpažino abi valstybes. Tačiau 9,7 proc. mokinių klydo: vieni iš jų nepažino vienos valstybės, kiti neatpažino abiejų valstybių. Klydusieji mokiniai rašė, kad romėnišku skaičiumi II pažymėta valstybė yra *Lenkija, Lenkijos imperija*. Šie mokiniai nesusigaudė XX a. politinio kontūrinio žemėlapio vaizduojamoje erdvėje. Jie stokojo ir istorinės nuovokos – niekada nebuvo Lenkijos imperijos.

33 klausimas reikalavo iš žemėlapio A nurodyti tris valstybes, su kuriomis tarpukaryje ribojosi Lietuva. Šis klausimas reikalavo gebėjimo ne tik orientuotis žemėlapio vaizduojamoje erdvėje, bet ir žinoti, kaip kito po I pasaulinio karo Europos ir Lietuvos sienos, taip pat žinoti, kurie metai laikomi tarpukario laikotarpiu. Teisingai visas tris valstybes nurodė 41,2 proc. mokinių. Jie rašė, kad Lietuvos kaimynės tarpukaryje buvo Latvija, Lenkija, Vokietija. 58,7 proc. mokinių nesugebėjo orientuotis žemėlapio erdvėje ir negalėjo teisingai įvardyti Lietuvos kaimyninių valstybių tarpukario metais. Klaidingų atsakymų pavyzdžiai: *Rusija, Gudija, Prūsija, Kaliningrado sritis, Karaliaučius*. Klaidingas Rusijos, Gudijos, Kaliningrado srities, kaip Lietuvos kaimynių tarpukaryje įvardijimas rodo, kad mokiniai nežino, kada buvo tarpukaris. Su šiomis valstybėmis sieną Lietuva turėjo vėliau, o ne tarpukaryje. Prūsijos paminėjimas rodo, kad mokiniai nežino Vokietijos suvienijimo. Rytprūsių ir Kaliningrado miesto paminėjimas rodo, kad mokiniai neatidžiai perskaitė klausimą. Reikėjo nurodyti valstybes, o ne teritorijas ar miestus.

34 klausimas. Mokiniai turėjo įvardyti Lietuvoje vykusią karinių veiksmų laikotarpį, remdamiesi žemėlapyje B pateikta informacija (legendoje pažymėtos įvairių karinių jėgų puolimo kryptys ir mūšiai). 51,5 proc. mokinių žinojo, kad tai – *Nepriklausomybės kovas* vaizduojantis žemėlapis. Kiti taip pat buvo teisūs, nes išvardijo priešus, su kuriais kovojo Lietuva tuo metu, t. y. *kovojo su bolševikais, bermontininkais ir lenkais*. 48,5 proc. mokinių nesugebėjo įvardyti žemėlapyje B pavaizduoto karinių veiksmų laikotarpio. Nemokėjo perskaityti žemėlapio legendoje pateiktos informacijos. Jie neteisingai rašė: *Pirmas pasaulinis karas Lietuvoje, II pasaulinis karas Lietuvoje, Lietuvos užkariavimai, Rezistencinis judėjimas*. Šie mokiniai nesugebėjo suvokti, kokį istorinį Lietuvos valstybės laikotarpį vaizduoja kontūrinis žemėlapis, todėl klydo nurodydami tarpukario neteisingus karinius veiksmus.

35 klausimas reikalavo remiantis žemėlapiu B ir žiniomis nurodyti dvi valstybes su kuriomis kariavo Lietuva. 47,5 proc. mokinių žinojo, kad Lietuva tarpukaryje kariavo su Sovietų Rusija (Rusija) ir Lenkija.

52,5 proc. mokinių klydo manydami, kad Lietuva kariavo su *Vokietija, Latvija, Austrija*. Toks mokinių pasirinkimas rodo, kad jie nežino Lietuvos tarpukario politinės padėties, nemoka perskaityti žemėlapiu B legendos rodomų sutartinių ženklų prasmės.

36 klausimas reikalavo paaiškinti žemėlapiu B pirmąjį sutartinį ženklą ir įvardyti valstybę, kurios kariuomenė užėmė Lietuvos teritoriją iki sutartiniu ženklu vaizduojamos ribos. Klausimas tikrino ir mokinių žinias, ir gebėjimą skaityti kontūrinio žemėlapiu legendą. 43,2 proc. mokinių gebėjo perskaityti žemėlapiu legendos informaciją ir žinojo, kad iki pirmuoju sutartiniu ženklu pažymėtos ribos buvo įsiveržusi Sovietų Rusijos kariuomenė. Tačiau 56,7 proc. mokinių nesugebėjo perskaityti žemėlapiu legendos ženklo ir nežinojo, kuri valstybė buvo užėmusi tiek Lietuvos teritorijos. Jie klaidingai rašė, kad tai – *Vokietija, Latvija, Lenkija, Baltarusija*. Tai rodo, kad dalis mokinių nežino, su kuo Lietuva kariavo tarpukaryje, kokios valstybės buvo įsiveržusios į Lietuvos teritoriją. Klaida kartojama, nes mokiniai, nežinodami Lietuvos kaimynų, negali ir pasakyti, su kuo Lietuva kariavo tarpukaryje.

37 klausimas buvo analogiškas 36 klausimui. Reikėjo įvardyti karines pajėgas, įsiveržusias į Lietuvą iki ribos, žemėlapyje B pažymėtos antruoju sutartiniu ženklu. Reikėjo mokėti perskaityti kontūrinio žemėlapiu informaciją. 53,7 proc. mokinių sugebėjo perskaityti antrojo ženklo informaciją ir žinojo, kad iki tokios ribos į Lietuvą buvo įsiveržę bermontininkai. 46,2 proc. mokinių negalėjo parašyti, kas iš Šiaurės į Lietuvos teritoriją buvo įsiveržę tarpukaryje. Jie klydo nurodydami, kad tos karinės pajėgos buvo *bolševikų kariuomenė, Raudonoji armija*. Tokie atsakymai rodo, kad mokiniai nežino Lietuvos Nepriklausomybės kovų laikotarpio, neturi bendro kovų suvokimo vaizdinio.

38 klausimas analogiškas 37 ir 36 klausimams. Mokiniai turėjo įvardyti žemėlapyje B pažymėtą valstybę, kuri kontroliavo Lietuvos teritoriją iki ribos, nurodytos trečiuoju sutartiniu ženklu. 69 proc. mokinių suprato sutartinio ženklo prasmę ir teisingai įvardijo valstybę – Lenkiją. 31 proc. stokojo žinių ir gebėjimo skaityti sutartinius žemėlapiu ženklus. Klydusieji daugiausia rašė, kad tai buvo Rusijos užimtos teritorijos plotas. Mokiniai maišė per Nepriklausomybės kovas Lenkijos ir Rusijos užimtus plotus. Jie nesugebėjo išžiūrėti žemėlapyje kito ženklo, kuris vaizdavo demarkacinę liniją tarp Lietuvos ir Lenkijos. Stokota gebėjimo skaityti žemėlapiu sutartinius ženklus.

39 klausimas reikalavo žinių iš to meto istorinio laikotarpio ir gebėjimo perskaityti žemėlapiu sutartinius ženklus. Reikėjo nurodyti sutartį, po kurios pasirašymo buvo nustatyta demarkacinė linija, žemėlapyje B pažymėta ketvirtuoju sutartiniu ženklu. Tik 39,2 proc. mokinių teisingai rašė, kad tai – *Suvalkų sutartis* arba *Lenkijos–Lietuvos sutartis*. 60,7 proc. mokinių klydo arba nežinojo sutarties pavadinimo. Dažniausiai rašė: *Sutartis su Rusija, Sutartis dėl demarkacinės linijos 1919, Versalio taika, Molotovo – Ribentropo paktas, 1922 Tilžės taika, Sūduvos taika, Astravo sutartis*. Tokie mokinių atsakymai rodo, kad jie nesiorientuoja istoriniame laikotarpyje, nesupranta žemėlapiu ženklų. Kai kurie atsakymai rodo, kad dalis mokinių spėlioja.

40 klausimas nebuvo vertinamas dėl korektūros klaidos žemėlapyje B.

41 klausimas buvo sudarytas iš dviejų dalių. Jis reikalavo dviejų savarankiškų mokinių atsakymų. Mokiniai turėjo nurodyti sutartį, po kurios pasirašymo nustatyta siena žemėlapyje B pažymėta šeštuoju sutartiniu ženklu, ir argumentuotai paaiškinti, kokią reikšmę ši sutartis turėjo Lietuvos valstybei. Reikėjo gebėti skaityti žemėlapiu sutartinius ženklus, žinoti sutarties pavadinimą ir nusakyti sutarties reikšmę. Sutartį įvardyti mokiniams buvo lengviau, bet užrašyti argumentuotą atsakymą buvo sunku. Tik 19 proc. mokinių žinojo ir gebėjo nustatyti sutartį bei nusakyti jos reikšmę – *Taikos sutartis su Rusija, pripažinta Lietuvos nepriklausomybė, Vilniaus kraštas pripažintas Lietuvai*. 17 proc. mokinių gebėjo atsakyti tik į vieną klausimo dalį. Jie teisingai pavadino sutartį arba nurodė jos reikšmę. 64 proc. mokinių klydo arba nežinojo teisingo atsakymo. Jie klaidingai rašė: *Savitarpio pagalbos sutartis, į Lietuvą įvesti Sovietų Sąjungos kariuomenės būriai; Kėdainių sutartis, Lietuva neteko Vilniaus krašto; Suvalkų sutartis, Vilnius ir Vilniaus kraštas atiteko Lenkijai; Liublino unija, suvienijo valstybes, bus teikiama pagalba*. Tokie atsakymai rodo, kad Tarpukario Lietuvos istorijos laikotarpį mokiniai žino prastai. Maišo Lietuvos istorijos laikotarpius, nežino ir svarbiausių sutarčių bei nutarimų esmės.

42 klausimas reikalavo dviejų savarankiškų atsakymų. Viena klausimo dalis reikalavo pasakyti, kelintais metais Lietuva prisijungė teritoriją, žemėlapyje B pažymėtą septintuoju sutartiniu ženklu. Kita klausimo dalis reikalavo argumentuotai paaiškinti, kaip ta teritorija buvo prijungta, t. y. nurodyti prijungimo būdą. Klausimas tikrino, kaip mokiniai geba skaityti žemėlapiu sutartinius ženklus ir ką žino apie Lietuvos Klaipėdos krašto teritorijos kaitą tarpukaryje. 26 proc. mokinių gebėjo teisingai atsakyti į abi klausimo dalis ir nurodė, kad Klaipėdos kraštą Lietuva prisijungė 1923 (1924) metais organizuotu sukilimo būdu. 24,7 proc. mokinių teisingai nurodė tik metus arba būdą, kaip buvo prijungtas Klaipėdos kraštas prie Lietuvos. 49,2 proc. mokinių klydo atsakydami į abi klausimo dalis. Klydusieji rašė: *Klaipėdos kraštą 1923–1939 m. Rusija atidavė Lietuvai, Klaipėdos kraštą Vokietija atidavė Lietuvai*. Mokiniai nežino, kada Lietuva

susigražino Klaipėdos kraštą, tad ir negali teisingai paaiškinti, koku būdu tai buvo padaryta. Apskritai Klaipėdos krašto politinės situacijos tarpukaryje šie mokiniai nesuvokia.

43 klausimas tikrino, kaip mokiniai geba atpažinti žemėlapyje sutartinius ženklus pavaizduotas teritorijas, kaip žino Lietuvos ketvirtąjį dešimtmečio politinę situaciją ir geba paaiškinti, kaip kito žemėlapyje B skaičiais 1 ir 2 pažymėtų teritorijų statusas. Klausimas buvo sudarytas iš dviejų dalių. Norint gerai atsakyti į klausimą reikėjo žinoti Lietuvos tarpukario Klaipėdos ir Vilniaus kraštų teritorines problemas. 28 proc. mokinių žinojo Lietuvos sienų kaitos problemas tarpukaryje ir teisingai nurodė, kad teritorija pažymėta skaičiumi 1 (Klaipėdos kraštas), ketvirtajame dešimtmetyje buvo prijungta prie Vokietijos, pasirašius sutartį su Lietuva. Teritorija, pažymėta skaičiumi 2 (Vilniaus kraštas), ketvirtajame dešimtmetyje buvo atiduota Lietuvai pasirašius *Vilniaus ir Vilniaus srities Lietuvos Respublikai perdavimo ir SSRS ir Lietuvos Savitarpio pagalbos sutartį*. 30,7 proc. mokinių žinojo tik vienos teritorijos statuso kaitą. 41,2 proc. mokinių negebėjo nurodyti nei Vilniaus, nei Klaipėdos kraštų teritorinio statuso kaitos ketvirtąjį dešimtmečio pabaigoje. Klydusieji mokiniai maišė teritorijų pavadinimus. Teritoriją, pažymėtą skaičiumi 1 nurodė kaip Vilniaus kraštą, o teritoriją, pažymėtą skaičiumi 2, minėjo kaip Klaipėdos kraštą. Šie mokiniai nesiorientuoja geografinėje Lietuvos teritorijos erdvėje. Taip pat neteisingai jie nurodė ir statuso kaitą. Rašė, kad *Klaipėdos kraštą užgrobė vokiečiai, Klaipėdos kraštą Lietuvai atidavė rusai išvydami po karo vokiečius, Vilniaus kraštas buvo atiduotas Rusijai*. Tokie klaidingi mokinių atsakymai rodo, kad jie nesugaužo istoriniame Lietuvos tarpukario laikmetyje, nežino svarbiausių Lietuvos teritorinių problemų arba nesugeba nustatyti, kurie metai yra ketvirtasis dešimtmėtis.

Remiantis statistiniais duomenimis ir mokinių atsakymais galima padaryti šias išvadas.

Statistinio sunkumo koeficientas rodo, kad dalis mokinių (42,2 proc.) geba dirbti su kontūriniu žemėlapiu. Tačiau net 57,8 proc. mokinių darbas su kontūriniu žemėlapiu yra sunkus. Atsakymai parodė, kad jie stokoja svarbiausių istorinių žinių iš Lietuvos istorijos tarpukario laikotarpio, nežino Suvalkų sutarties (60,7 proc.), Taikos sutarties su Rusija (64 proc.) metų, kada Lietuva susigražino Klaipėdos kraštą (52,5 proc.), kaip kito Klaipėdos ir Vilniaus kraštų teritorinis statusas tarpukaryje. Dalis mokinių (35,2 proc.) neatpažino kontūriniuose žemėlapiuose atvaizduoto laikotarpio. Daugumai buvo sunku paaiškinti kontūrinio žemėlapių sutartinių ženklų prasmes. Daug mokinių nemoka parašyti sklandžių, argumentuotų atsakymo paaiškinimų.

Užduoties 44–57 klausimai tikrino mokinių gebėjimą dirbti su rašytiniais istoriniais šaltiniais. Buvo pateikti keturi rašytiniai šaltiniai ir viena statistinių duomenų lentelė. Rašytiniai šaltiniai buvo neįvardyti, t. y. nenurodyti dokumentų pavadinimai ir jų parašymo metai, tačiau dokumentų teksto turinys gana informatyvus, aiškiai suvokiami svarbiausi teiginiai. Klausimai buvo skirti mokinių žinioms iš Lietuvos istorijos kurso patikrinti. Užduotį sudarė 14 klausimų. Keturi klausimai buvo vertinami po du taškus, kiti po vieną. Teisingai atsakė į visus klausimus mokiniai galėjo surinkti 18 taškų.

44–57 klausimų pasiskirstymas pagal tikrinamas žinias ir gebėjimus

Žinios ir supratimas	Žinių taikymas, gebėjimas analizuoti ir vertinti
45, 54, 56, 57	44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55
Iš viso 4 (28,5 proc.)	Iš viso 10 (71,4 proc.)

Remdamiesi turimomis žiniomis ir šaltiniais, mokiniai turėjo gebėti:

- suvokti rašytinių istorinių šaltinių turinio esmę – visi klausimai, išskyrus 54;
- mokėti palyginti kelis istorinius rašytinius šaltinius, nustatyti jų panašumus ir skirtumus – 46, 48, 49, 50 klausimai;
- gebėti iš rašytinių šaltinių turinio nustatyti minimą istorinį laikotarpį ir šaltinių parašymo metus – 44, 45 klausimai;
- gebėti išskirti bendras idėjas ir teiginius iš kelių rašytinių šaltinių – 47, 48, 53 klausimai;
- mokėti paaiškinti istorinių sąvokų reikšmes ir prasmę, gebėti jas įvardyti iš rašytinių šaltinių pateiktos medžiagos – 51, 53, 54 klausimai;
- mokėti taikyti turimas istorijos žinias, aiškinant ir komentuojant rašytinių šaltinių turinį – 56, 57 klausimai.

44–57 klausimų pasiskirstymas pagal sunkumą

Labai sunkūs (iki 20 proc. sunkumo) klausimai	Sunkūs (20–40 proc. sunkumo) klausimai	Optimalūs (40–60 proc. sunkumo) klausimai	Lengvi (60–80 proc. sunkumo) klausimai	Labai lengvi (nuo 80 proc. sunkumo) klausimai
54	44, 45, 46, 48, 49, 55, 57	50, 53, 56	52	47, 51
Iš viso 1 (7,1 proc.)	Iš viso 7 (50 proc.)	Iš viso 3 (21,4 proc.)	Iš viso 1 (7,1 proc.)	Iš viso 2 (14,2 proc.)

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad 8 klausimai mokiniams buvo sunkūs. Lengvi ir labai lengvi buvo tik 3 klausimai. Vidutiniškai lengvų klausimų buvo 3. Užduoties 44–57 klausimai buvo optimalūs (42,85 proc. sunkumo). Klausimų skiriamoji geba buvo gera – 50,4 proc. Statistiniai duomenys rodo, kad teisingai į visus klausimus atsakė tik 0,5 proc. egzaminą laikiusių kandidatų.

44 klausimas reikalavo gebėjimo iš visų rašytinių šaltinių ir statistinių duomenų lentelės turinio nustatyti istorinį laikotarpį. Jis tikrino, kaip mokiniai geba suvokti perskaitytą istorinį tekstą ir kaip moka pagal šaltinyje pateiktą informaciją nustatyti dokumentų parašymo laikmetį. 35,2 proc. mokinių teisingai atliko užduotį. Jie nurodė, kad dokumentai parašyti XIX a. pab.–XX a. pr., arba rašė, kad naujaisiais laikais. Tačiau 64,7 proc. mokinių nesugebėjo išskirti dokumento esmės ir nustatyti, kokio istorijos laikotarpio yra šie šaltiniai. Jie klaidingai rašė: *XIX a., Tautinio atgimimo laikotarpis, spaudos draudimo laikotarpis*. Mokiniai klydo, nes nesuprato jiems pateiktų istorinių šaltinių esmės ir, neatpažinę pagal turinį dokumento, nesugebėjo teisingai jo priskirti istoriniam laikotarpiui.

45 klausimas reikalavo įvardyti dokumentus (B ir C) ir nurodyti, kada jie priimti. Klausimas tikrino du gebėjimus, kaip mokiniai geba skaityti ir suvokti dokumentų prasmę bei kaip geba atpažinti šaltinį. Taip pat tikrino ir mokinių žinias – ar jie žino du istorinius įvykius (Didįjį Vilniaus seimą ir Baudžios panaikinimą Rusijoje). 26,7 proc. mokinių gebėjo teisingai atsakyti į klausimą, nurodė dokumento pavadinimą ir jo priėmimo metus. Jie nurodė, kad šaltinis B – Didžiojo Vilniaus seimo nutarimai, priimti 1905 m.; šaltinis C – Baudžios panaikinimo manifestas, paskelbtas 1861 m. 24,7 proc. mokinių klydo, nes nesugebėjo atpažinti dokumento iš jo turinio arba nežinojo, kada jis priimtas. Jie klaidingai rašė dokumento pavadinimą: *Lietuvos autonomija, Aleksandro raštas, Steigiamasis seimas, Lucko suvažiavimas*. Tokie mokinių atsakymai rodo, kad jie nesuprato minimų dokumentų turinio ir negalėjo teisingai įvardyti dokumentų. 48,5 proc. mokinių neatpažino šių dviejų dokumentų ir nežinojo jų priėmimo datų. Jie nesuprato dokumentų teiginių ir nesuvokė, kada galėjo jie būti parašyti.

46 klausimas tikrino mokinių gebėjimą palyginti šaltinius, mokėjimą nustatyti, kuris iš šaltinių atspindi pokyčius, minimus šaltinyje E. Mokiniais reikėjo gebėti sklandžiai paaiškinti tokį pasirinkimą. Klausimą sudarė dvi dalys. 38,7 proc. mokinių teisingai atliko užduotį. Jie nurodė, kad šaltinyje C atsispindi pokyčiai, minimi šaltinyje E. Aiškindami rašė, kad auga pramonė ir didėja pramonės darbininkų skaičius. 61,2 proc. mokinių nesugebėjo palyginti šaltinių ir pamatyti, kuriame šaltinyje atsispindi pokyčiai. Jie nemokėjo parašyti ir sklandaus argumentuoto paaiškinimo. Klaidingo aiškinimo pavyzdžiai: *Matome panaikintą baudžiavą, Pagerėjo darbo sąlygos, Baudžiauninkai gavo laisvų kaimo gyventojų teises*. Tai nepilni ir stokojantys argumentacijos mokinių atsakymai.

47 klausimas buvo labai lengvas. Jis tikrino elementarų darbo su rašytiniu istoriniu šaltiniu gebėjimą – kaip mokiniai geba skaityti tekstą ir išskiria svarbiausią dokumento esmę. Reikėjo nustatyti šaltinio svarbiausius politinius uždavinius. Skaityti ir surasti iškeltus teiginius mokiniams buvo nesunku. 81,7 proc. mokinių teisingai atsakė į klausimą. 18,2 proc. mokinių nemokėjo surasti dokumento tekste svarbiausių politinių teiginių. Jų darbo su rašytiniu šaltiniu gebėjimai blogi, nors šis gebėjimas, dirbant su rašytiniu šaltiniu, yra pats paprasčiausias. Klausimo skiriamoji geba bloga – 9,1 proc.

48 klausimas tikrino, kaip mokiniai geba lyginti tris rašytinius šaltinius A, B, D ir kaip geba išskirti bendrą politinį siekį, t. y. bendrą dalyką visuose minimuose dokumentuose. Lyginti tris šaltinius ir išskirti panašumą juose gebėjo 34 proc. mokinių. Jie rašė, kad visų trijų dokumentų bendras politinis siekis yra *atkurti Lietuvos valstybingumą, atkurti Lietuvos valstybę*. 66 proc. mokinių nesugebėjo palyginti kelių dokumentų ir nustatyti jų turinio panašumų. Klaidingi atsakymai buvo tokie: *Lietuva siekia lygybės tarp kitų Europos valstybių, Politinis siekis remiasi ant federacijos, Stiprinti valstybę ir užtikrinti žmonių gerovę, Autonomijos*. Mokiniai nurašė po vieną teiginį iš kurio nors vieno dokumento, bet nesurado visus dokumentus jungiančios bendros prasmės.

49 klausimas, kaip ir 48, reikalavo palyginti šaltinius ir surasti, kurio šaltinio turinio esmė panaši su šaltinio B esme. Klausimas buvo iš dviejų dalių. Reikėjo surasti panašų šaltinį ir paaiškinti panašumą. 21,5 proc. gebėjo tai surasti ir paaiškinti. Jie rašė, kad šaltiniai A ir B yra panašūs, nes abiejuose keliama federacijos reikalavimai. 78,5 proc. mokinių nesugebėjo surasti panašaus pagal esmę šaltinio arba paaiškinti kuo šaltiniai panašūs. Dažniausiai klaidingai minimi šaltiniai buvo D ir C. Klaidingai nustatę šaltinius, mokiniai klaidingai aiškino ir jų panašumus.

50 klausimas tikrino mokinių gebėjimą palyginti šaltinius A ir D ir surasti ne panašumus, o skirtumus. 42,5 proc. mokinių nustatė, kuo skiriasi šaltinių teiginiai apie Lietuvos valstybingumo formą. Jie aiškino, kad šaltinyje A Lietuva pasisako už federaciją, o šaltinyje D siekiama nepriklausomos valstybės. 57,5 proc. mokinių nemokėjo surasti dokumentų skirtumų. Jie nesuprato, kad abiejuose dokumentuose skirtingai kalbama apie valstybingumo formą. Mokiniai atsakymuose minėjo atsitiktinai surastus skirtingus faktus iš dokumentų. Pavyzdžiui: *šaltinyje A – kapitalistai išnaudoja darbininkus, o socialdemokratai neužtikrina jų teisių, negina*, šaltinyje D – *Demokratų partija remiasi lygybe*. Tai rodo, kad dalis mokinių nemoka lyginti istorinių dokumentų ir nepastebi jų prasminių skirtumų.

51 klausimas reikalavo iš šaltinio A tekste pateikto aprašymo nustatyti ginamą socialinį sluoksnį. Klausimas tikrino mokinių gebėjimą remiantis dokumento turiniu įvardyti sąvoką. 81,7 proc. mokinių atpažino dokumento ištraukoje aprašomą sąvoką ir nurodė, kad taip apibūdinamas proletariatas, darbininkai. 18,2 proc. mokinių negalėjo įvardyti sąvokos ir rašė nekonkrečius atsakymus: *engiamųjų sluoksnis, turtingųjų sluoksnis, vargšų sluoksnis, išnaudojamųjų sluoksnis*. Šie mokiniai nurodė sąvokos ypatybę, t. y. nurodė tik vieną sąvokos elementą, bet pačios sąvokos nemokėjo įvardyti.

52 klausimas tikrino, kaip mokiniai geba skaityti šaltinį ir moka išskirti požiūrį į minimą socialinį sluoksnį. Išskirti svarbiausius dalykus šaltinyje mokiniai gebėjo gerai (65,5 proc.). Jie atsakymuose teisingai rašė: *Šaltinyje minimų visų socialinių sluoksnių padėtis nesiskiria, jie yra lygūs*. 34,5 proc. mokinių nesugebėjo paaiškinti ir atsakė vienu žodžiu: *Neigiama, Gera, Teigiama*. Tai labai dažna mokinių klaida, kai atsakymą bandoma pateikti vienu žodžiu.

53 klausimas tikrino mokinių gebėjimą dirbti su dviem istoriniai rašytiniais šaltiniais. Reikalavo įvardyti dvi politines doktrinas, t. y. įvardinti sąvokas (socializmas ir demokratija). 32,2 proc. mokinių geba teisingai įvardyti dvi politines doktrinas. 26,7 proc. mokinių teisingai įvardijo tik vieną politinę doktriną. 41 proc. mokinių nesugebėjo įvardyti nei vienos politinės doktrinos. Dažniausiai pasitaikiusios klaidos buvo: *Socialdemokratų, Kapitalizmo*. Mokiniai stokojo žinių nesugebėjo suvokti, kas yra politinė doktrina, kokių yra politinių doktrinų, maišė politines doktrinas su visuomenės santvarkomis.

54 klausimas tikrino, kaip mokiniai suvokia istorinės sąvokos esmę ir kaip geba sklandžiai paaiškinti sąvokų reikšmes. Mokiniais reikėjo gebėti paaiškinti sąvokas *federacija* ir *kapitalizmas*. Abi sąvokas teisingai gebėjo apibūdinti tik 8,75 proc. mokinių. Vieną sąvoką sugebėjo teisingai apibūdinti 15,7 proc. mokinių. Neteisingai abi sąvokas apibūdino 75,5 proc. mokinių. Klaidingos ir nepilnos sąvokų aiškinimo formulotės buvo tokios: *Federacija – Būti nepriklausoma, nauja valstybe, teisiškai paremta viskas; Nepriklausoma viena nuo kitos; Sutartis; Žemės jungimasis į vieną, kurios turi savo valdžią; Tai kelios valstybės sudaro vieną didelę valstybę bendru pavadinimu; Valdžia kitoms institucijoms iš prezidento, valdžia iš centro; Valstybės valdymo forma; Jėgų susivienijimas prieš vieną tikslą, naudojant tuos pačius tikslus*. Kapitalizmo sąvoka buvo neteisingai aiškinama šitaip: *Nauja banga kai žmonės buvo sukaupe didelį turtą ir išliko samdomojo darbo naudojimas; Ekonominė reforma; Valdymo forma, kai naudos gauna tik valdančioji jėga, o ne visa valstybė; Politinė santvarka suformavusi kapitalistinius santykius; Persitvarkymas, pasikeitimas*. Taigi, klaidingų atsakymų buvo įvairių. Mokiniai pirmiausia nesugebėjo apibrėžti sąvokos ir aiškino ją išvardydami sąvokos ypatybes. Sąvokų nežinojimas rodo, kad mokiniai nesuvokia istorinių faktų ir reiškinių.

55 klausimas tikrino mokinių gebėjimą palyginti du šaltinius E ir A, išskirti viename šaltinyje matomus pokyčius ir paaiškinti, kaip kitas šaltinis atspindi tų pokyčių padarinius. Gana sudėtinga šio klausimo formulotė. 44 proc. mokinių gebėjo suprasti klausimo formulotę ir paaiškino pokyčių padarinius. Jie rašė, kad šaltinyje E minimi socialiniai ir ekonominiai pokyčiai atspindi šaltinyje A tokiais teiginiais: *Aprašoma turtinė diferenciacija ir ginamos darbininkų teisės*. Kiti 56 proc. mokinių nesuvokė klausimo esmės ir nesugebėjo išskirti šaltinyje pokyčio padarinių. Jie rašė, kad *daugiau darbininkų mini šaltinis, darbininkai stoja į gaivalinę kovą*. Mokiniai aiškiai nesugebėjo įvardyti pokyčių padarinių, nurašinėjo bet kurį dokumento teiginį.

56 klausimas tikrino, kaip mokiniai žino XIX a. pab. Lietuvos istorijos įvykius, kaip geba orientuotis to laikotarpio politinėje situacijoje. Reikėjo paaiškinti, kodėl buvo iškeltas reikalavimas „Visuose valsčiuose turi būti vartojama prigimta žmonių kalba“. 57,7 proc. mokinių žinojo, kad Lietuvoje atviros rusifikacijos laikais buvo uždrausta lietuviška spauda, vykdoma rusifikacija. 42,2 proc. stokojo žinių iš šio laikotarpio ir

klaidingai rašė, kad *Lietuva patyrė Rusijos priespaudą, Lietuva neturėjo autonomijos, Lietuva buvo lenkinama, mėginama sovietizuoti Lietuvą*. Mokiniai nesuvokė Lietuvoje Rusijos carų valdymo laikotarpio ypatybių ir nežinojo kokią rusifikacijos politiką jie vykdė. Mokiniai, negalėdami tiksliai suformuluoti atsakymo, rašė įvairius teiginius, kurie neatspindėjo klausimo esmės.

57 klausimas tikrino žinias ir gebėjimą sieti jas su rašytiniais šaltiniais A, B, D. Reikėjo nurodyti dvi tautinio atgimimo sritis, kurios padėjo atsirasti trimis minėtiems dokumentams. 22 proc. mokinių žinojo dvi ir net daugiau tautinio atgimimo veiklos sričių, kurios paskatino dokumentų A, B ir D atsiradimą. Jie teisingai minėjo lietuviškos periodinės spaudos atsiradimą, kovą dėl lietuviško švietimo, kovą dėl katalikybės plitimo, knygnešių veiklą, politinių partijų kūrimąsi. 21,5 proc. mokinių gebėjo įvardyti tik vieną sritį. 56,5 proc. mokinių nežinojo nė vienos tautinio atgimimo srities. Dažniausiai pasitaikantys klaidingi atsakymai: *Baudžiava, Cenzūra, Tautinės savimonės formavimasis, Lietuviškos kalbos uždraudimas*. Mokiniai nesusiejo šaltinių turinio su žiniomis. Negebėdami tiksliai atsakyti į klausimą, mokiniai vardijo įvairius XIX a. pab. Lietuvos istorijos faktus.

Apibendrinus mokinių atsakymų statistinius duomenis ir atsakymų variantus, galima padaryti tokias išvadas.

Iš statistinių rezultatų matyti, kad 44–47 klausimai buvo optimalūs (sunkumas 42,85 proc.). Mokiniai gerai gebėjo iš dokumento turinio išskirti svarbiausius teiginius. Tačiau iš kitų mokinių atsakymų į klausimus galima pastebėti, kad mokiniai stokoja kai kurių darbo su rašytiniais istoriniais šaltiniais bendrųjų gebėjimų. Jie nemoka nustatyti dokumentų parašymo istorinio laikotarpio, remdamiesi rašytinio šaltinio turiniu, neturi įgūdžių palyginti kelių rašytinių istorinių šaltinių, nustatyti jų panašumų ir skirtumų. Mokiniai geriau geba palyginti du rašytinius šaltinius, sunkiau sekasi palyginti tris ir daugiau rašytinių šaltinių. Dalis mokinių neturi įgūdžių rišliai, logiškai suformuluoti istorinės sąvokos apibrėžimo, atsakydami į klausimus, stokoja gilesnio XIX a. pab. Lietuvos istorijos laikotarpio suvokimo.

Užduoties 58–72 klausimai buvo skirti Sovietų Rusijos ir Sovietų Sąjungos istorijai. Dokumentai apėmė laikotarpį nuo Spalio perversmo iki socializmo sukūrimo SSRS ketvirtojo dešimtmečio viduryje. Šios užduoties dalį sudarė trys rašytiniai šaltiniai bei plakatas ir karikatūra. Visi šaltiniai buvo įvardyti, t. y. nurodyti jų pavadinimai. Teisingai atsakius į visus 15 klausimų buvo galima surinkti 18 taškų. 12 klausimų buvo vertinami po vieną tašką, 3 klausimai (59, 65, 66) – po du taškus. Dauguma klausimų (12) buvo skirti mokinių gebėjimams, reikalaujantiems žinių taikymo, tikrinti.

Užduoties 58-72 klausimų pasiskirstymas pagal gebėjimus

Žinios ir supratimas	Žinių taikymas, gebėjimas analizuoti ir vertinti
59, 66, 68	58, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 69, 70, 71, 72.
Iš viso 3 (20 proc.)	Iš viso 12 (80 proc.)

Remdamiesi turimomis žiniomis ir šaltiniais mokiniai turėjo gebėti:

- įvardyti politinę doktriną – 58 klausimas;
- paaiškinti esmines sąvokas – 59, 61, 62 klausimai;
- nurodyti pagrindinių įvykių datas – 60 klausimas;
- palyginti ir susieti pateiktus šaltinius – 63, 64, 65, 66, 67, 69 klausimai;
- atpažinti istorines asmenybes – 68 klausimas;
- įvertinti šaltiniuose pateiktą informaciją – 70, 71 klausimai;
- įvertinti istorinį procesą – 72 klausimas.

Užduoties 58–72 klausimų pasiskirstymas pagal sunkumą

Labai sunkūs (iki 20 proc. sunkumo) klausimai	Sunkūs (20–40 proc. sunkumo) klausimai	Optimalūs (40–60 proc. sunkumo) klausimai	Lengvi (60–80 proc. sunkumo) klausimai	Labai lengvi (daugiau kaip 80 proc. sunkumo) klausimai
–	59, 60, 61, 62, 66, 70, 72.	58, 65.	63, 64, 67, 68, 69, 71.	–
–	Iš viso 7 (46,6 proc.)	Iš viso 2 (13,3 proc.)	Iš viso 6 (40 proc.)	–

Kaip matome iš lentelėje pateiktų duomenų, vyravo sunkūs ir lengvi klausimai. Tik du klausimai buvo optimalūs. Tačiau visos užduoties statistiniai duomenys rodo, kad užduotis buvo optimali: sunkumo vidurkis – 46,8 proc., skiriamoji geba – 48,5 proc. Iš atrinktų statistinei analizei darbų nebuvo nė vieno darbo, kurio autorius būtų surinkęs visus 18 taškų.

58 klausimas reikalavo nurodyti, kurios politinės doktrinos įgyvendinimas atsispindi pateiktuose šaltiniuose. Šis klausimas reikalavo gebėjimo, remiantis pateiktais dokumentais, išskirti doktriną, kurią buvo siekiama įgyvendinti SSRS. 58 proc. mokinių gebėjo įvardyti socializmo politinę doktriną. Kaip teisingus atsakymus vertintojai įskaitė ir tuos, kuriuose mokiniai nurodė komunizmą arba bolševizmą. Mokiniai turėjo žinoti pagrindines politines doktrinas bei savo žinias pritaikyti konkrečioje užduotyje. Tačiau didelė dalis mokinių nesugebėjo teisingai įvardyti doktrinos. Be to, dalies mokinių atsakymai rodo, kad jie net nesupranta sąvokos *doktrina* esmės.

59 klausimas reikalavo paaiškinti šaltiniuose vartojamas sąvokas *proletariatas* ir *buožė*. Už kiekvieną sąvokos paaiškinimą buvo skiriama po tašką. Be šių sąvokų supratimo neįmanoma paaiškinti esminių SSRS istorijos faktų bei procesų. Be to, šios sąvokos nėra sudėtingos ir reikalauja tik elementaraus supratimo. Jas mokinys galėjo paaiškinti vienu arba dviem žodžiais. Reikėjo nurodyti, kad proletariatas yra darbininkai, o buožė – pasiturintis valstietis. Taigi pakako parašyti tris žodžius, kad gautų du taškus. Tačiau tik 35,2 proc. mokinių gebėjo teisingai paaiškinti abi šias sąvokas. Galima teigti, kad sąvokų aiškinimas mokiniams kelia daug sunkumų.

60 klausimas reikalavo remiantis dokumento turiniu nurodyti datą. Mokinys turėjo nurodyti Spalio perversmo metinių datą (1918 m.) bei remdamasis laiško turiniu gebėti paaiškinti, koku būdu nustatė, kelintais metais Patriarchas Tichonas parašė šį laišką. Dokumente buvo aiškiai pasakyta, kad *jau rengiatės švęsti Spalio revoliucijos metines*. Reikėjo žinoti, kad bolševikai atėjo į valdžią 1917 m. Tačiau teisingai atsakyti gebėjo 39,7 proc. mokinių. Galbūt daliai mokinių buvo sunku pritaikyti turimas žinias, t. y. įdėmiai perskaityti dokumento tekstą bei atlikti elementarų aritmetinį veiksma.

61 klausimas reikalavo įvardyti valdžios ir piliečių konflikto formą, atsispindinčią šaltiniuose A ir B. Iš trijų politologijos vadovėlyje apibrėžtų valdžios ir piliečių konflikto rūšių (pilietinis nepaklusnumas, pilietinis karas ir revoliucija) buvo galima nurodyti dvi: pilietinis karas ir revoliucija. Tačiau tik 30,5 proc. mokinių gebėjo teisingai atsakyti. Dalis mokinių atsakymų rodo, kad jie net nežino, kokie gali būti valdžios ir piliečių konfliktai. Kita dalis mokinių negebėjo savo žinių pritaikyti konkrečiai užduočiai.

62 klausimo atsakymas rėmėsi sąvokos *sąžinės laisvė* supratimu. Remiantis dokumentu, reikėjo nurodyti sovietinės valdžios veiksmus, ribojusius sąžinės laisvę. Mokinys turėjo surasti dokumente A vietą, kurioje rašoma *uždarėte daug vienuolynų ir bažnyčių*. Klausimas reikalavo skaitant dokumentą gebėti pritaikyti turimas žinias. Deja, tik 20,7 proc. mokinių gebėjo teisingai atsakyti į šį klausimą. Daugumai mokinių buvo nesuprantama sąvoka *sąžinės laisvė*.

63 ir 64 klausimų formuluotės buvo panašios. Išskyrus du skirtingus požiūrius į terorą, reikėjo įvertinti bolševikų požiūrį į teroro politiką. Dauguma mokinių gebėjo atsakyti, kad viename dokumente teroras smerkiamas, kitame – pateisinamas. Taip pat dauguma nurodė, kad bolševikai pateisino terorą bet kokiomis priemonėmis. Du klausimai, skirti tai pačiai tematikai, nepasiekė savo tikslo, o mokinių atsakymai tiek į vieną, tiek į kitą klausimą buvo labai panašūs. Bolševikų požiūris į teroro politiką buvo įvertinamas dažniausiai vienu žodžiu *teigiamas*. Užduoties rengėjų lauktas išsamesnis problemos supratimas ir paaiškinimas mokinių buvo pateikiamas pernelyg supaprastintai ir lakoniškai. Iš vieno ar kelių parašytų žodžių buvo sunku įvertinti, ar mokinys iš tiesų supranta bolševikų požiūrį į terorą. Klausimų formuluotėmis, reikalaujančiomis paaiškinti, įvertinti, siekiama, kad mokinys pateiktų išsamesnį atsakymą. Išsamesnis atsakymas padeda vertintojui tiksliau įvertinti mokinio supratimą ir gebėjimą rišliai dėstyti mintis.

65 klausimas reikalavo gebėti išskirti šaltinyje C minimus du SSRS ekonomikos pertvarkymus bei priskirti tiems pertvarkymams plakatą ir karikatūrą. Šis klausimas tikrino mokinių gebėjimą taikyti žinias nagrinėjant konkretų istorinį dokumentą. Mokiniai turėjo susieti industrializaciją su plakatu, kuriame atsispindėjo didžiosios pramonės statybos bei kolektyvizacija, su karikatūra, kurioje šis reiškinys buvo skaudžiai pašiepiamas. Klausimas buvo vertinamas dviem taškais. 48,1 proc. mokinių gebėjo teisingai atsakyti į abi klausimo dalis. Daliai mokinių pritrūko elementarių žinių bei gebėjimo turimas žinias taikyti atliekant konkrečią užduotį.

66 klausimas reikalavo šaltinyje C surasti SSRS užsienio politikos tikslą bei gebėti paaiškinti, kaip šį tikslą buvo bandoma įgyvendinti XX a. antrajame dešimtmetyje Lietuvoje. Klausimas daugeliui mokinių buvo sunkus (atsakė tik 20,7 proc.). Jeigu dalis mokinių sugebėjo nurodyti SSRS užsienio politikos tikslą, tai susieti šį tikslą su Lietuvos istorija gebėjo nedaugelis. Ši užduotis reikalavo susieti visuotinės ir Lietuvos istorijos žinias. Tačiau daugumai mokinių sunkiai sekėsi tai padaryti. Galbūt nepakankamai mokiniams buvo

akcentuotas Sovietų Rusijos bandymas su vietinių komunistų pagalba įtvirtinti sovietinę valdžią Lietuvoje XX a. antrajame dešimtmetyje.

67 klausimas reikalavo surasti šaltinyje C dvi priemones, kuriomis sovietinė valdžia numatė pertvarkyti socialinius santykius žemės ūkyje. Klausimas daugumai mokinių buvo nesunkus, nes pakako tik išrašyti iš dokumento dvi priemones, nors šaltinyje jų buvo nurodyta ir daugiau. Tačiau užduotis reikalavo tik elementaraus supratimo ir gebėjimo išskirti šias priemones iš dokumento teksto. Tokia užduotis labiau tiktų mokyklinio tipo egzaminui.

68 klausimas reikalavo atpažinti plakate pavaizduotus Staliną ir Leniną. Iš mokinių buvo reikalaujama elementaraus gebėjimo, t. y. atpažinti istorines asmenybes. Klausimas nesudėtingas ir nereikalaujantis ypatingų pastangų. Kiekvienas mokinys, baigęs pagrindinę mokyklą, turėtų gebėti atpažinti šiuos politikus. Dauguma (77,7 proc.) mokinių gebėjo teisingai atsakyti į šį klausimą, tačiau stebina tai, kad dalis jų (daugiau kaip penktadalis) nesugebėjo atlikti šios užduoties. Negalėjimas atsakyti į tokio tipo klausimus vertintinas kaip elementarių žinių ir gebėjimų neturėjimas. Galima teigti, kad dalis mokinių į istorijos egzaminą ateina visiškai nepasiruošę.

69 klausimas tiesiogiai siejasi su prieš tai pateiktu klausimu. Tik dabar reikėjo vietoje dviejų politikų nurodyti vieną, t. y. Staliną, kuris ir įgyvendino pertvarkymus, nurodytus šaltinyje C. Užduotis taip pat nesudėtinga ir nereikalaujanti ypatingų gebėjimų. Statistika rodo, kad klausimas daugumai mokinių (65,7 proc.) buvo nesudėtingas. Galbūt reikėjo 68 ir 69 klausimus sujungti į vieną, reikalaujantį brandesnio atsakymo.

70 klausimas reikalavo paaiškinti karikatūros pagrindinę mintį. Mokiniai turėjo parodyti gebėjimą ne tik suprasti karikatūrą, bet ir pateikti jos paaiškinimą. Tik 31,2 proc. mokinių sugebėjo paaiškinti karikatūros pagrindinę mintį. Klausimas taip pat reikalavo, kad mokinys gebėtų sklandžiai ir suprantamai reikšti mintis. Tačiau dalis mokinių nesugebėjo paaiškinti karikatūros pagrindinės minties, taip pat nesugebėjo sklandžiai ir rišliai suformuluoti atsakymų. Be to, išryškėjo ir tai, kad dalis mokinių bando atsakymą paaiškinti keliais žodžiais. Tokio tipo klausimai reikalauja išsamesnio aiškinimo. Reikėtų ugdyti mokinių gebėjimą rišliai ir suprantamai reikšti mintis raštu.

71 klausimo formuluotė buvo pateikta jau ne vienoje istorijos egzamino užduotyje. Klausimas tikrino mokinių gebėjimą taikyti žinias vertinant konkretų dokumentą. Mokiniai turėjo nurodyti, kuris šaltinis (D ar E) galėjo būti išspausdintas SSRS spaudoje. Dauguma mokinių (68,5 proc.) į šį klausimą atsakė teisingai. SSRS totalinės kontrolės metais buvo neįmanoma sovietinės sistemos kritika ir tai dauguma mokinių gebėjo paaiškinti.

72 klausimas reikalavo paaiškinti, kaip pavyko įgyvendinti SSRS socializmo doktriną. Mokiniai turėjo gebėti remdamiesi turimomis žiniomis paaiškinti, kad industrializacija ir kolektyvizacija SSRS buvo įgyvendinta. Šis klausimas buvo apibendrinamasis ir reikalavo iš mokinių gebėjimo suvokti procesą kaip visumą. Tačiau tik 32,5 proc. mokinių sugebėjo teisingai atsakyti į šį klausimą. Taigi galima tvirtinti, kad dauguma mokinių, teisingai atsakydami į atskirus SSRS istorijai skirtus klausimus, nesuvokė šios temos visumos.

Vertinant 58–72 klausimus pagal sunkumo parametρά, galima teigti, kad ši užduotis mokiniams buvo optimali (46,8 proc. sunkumo), tačiau reikėtų akcentuoti, kad vyravo sunkūs ir lengvi klausimai. Trūko optimalių klausimų (iš viso jų buvo tik du – 58 ir 65). Šaltiniai buvo aiškūs ir mokiniams suprantami. Klausimai buvo sklandūs, tačiau kelių klausimų (63 ir 64) formuluotės buvo labai panašios. Valstybinio tipo egzamine reikėtų vengti nesudėtingų klausimų (68 ir 69 kl.), reikalaujančių elementarių gebėjimų. Tokie klausimai labiau tiktų mokyklinio tipo egzaminui. Be to, elementarūs klausimai išbalansuoja užduoties visumą ir neiškiria mokinių pagal gebėjimus. 58–72 klausimai tikrino, kaip mokiniai žino pagrindinius faktus, sąvokas, asmenybes iš SSRS istorijos. Be to, buvo reikalaujama iš esmės suprasti SSRS istorijos laikotarpį. Dauguma klausimų tikrino mokinių gebėjimą taikyti žinias ir nereikalavo gebėjimo išsamiau analizuoti ir vertinti. Mokiniai stokojo gebėjimo analizuoti karikatūrą, apibrėžti istorines sąvokas bei suvokti istorinį procesą.

Užduoties 73–84 klausimai buvo skirti senovės ir vidurinių amžių istorijai. Buvo pateikti keturi rašytiniai ir vienas vaizdinis šaltinis. Visi šaltiniai buvo įvardyti. Tai turėjo padėti mokiniams nustatyti šaltiniuose atsispindintį laikotarpį. Teisingai atsakius į visus 12 klausimų buvo galima surinkti 17 taškų. 7 klausimai buvo vertinami po vieną tašką, 5 klausimai (74, 75, 82, 83, 84) – po du taškus. Dauguma klausimų (10) buvo skirti mokinių gebėjimams, reikalaujantiems žinių taikymo, tikrinti. Buvo tik keli klausimai, reikalavę gebėjimo analizuoti ir vertinti.

Užduoties 73–84 klausimų pasiskirstymas pagal gebėjimus

Žinios ir supratimas	Žinių taikymas, gebėjimas analizuoti ir vertinti
75, 77	73, 74, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84
Iš viso 2 (16,6 proc.)	Iš viso 10 (83,3 proc.)

Remdamiesi turimomis žiniomis ir šaltiniais, mokiniai turėjo gebėti:

- nurodyti istorinius laikotarpius ir juos susieti su šaltiniais – 73, 74 klausimai;
- paaiškinti esmines sąvokas – 75 klausimas;
- surasti šaltiniuose reikiamą informaciją – 76, 78, 80 klausimai;
- palyginti šaltinius – 81, 82 klausimai;
- taikyti turimas žinias ir vertinti šaltiniuose pateiktą informaciją – 77, 79, 83, 84 klausimai.

Užduoties 73–84 klausimų pasiskirstymas pagal sunkumą

Labai sunkūs (iki 20 proc. sunkumo) klausimai	Sunkūs (20-40 proc. sunkumo) klausimai	Optimalūs (40-60 proc. sunkumo) klausimai	Lengvi (60-80 proc. sunkumo) klausimai	Labai lengvi (daugiau kaip 80 proc. sunkumo) klausimai
79, 82, 84	75, 77, 83	73, 74, 80, 81	76	78
Iš viso 3 (25 proc.)	Iš viso 3 (25 proc.)	Iš viso 4 (33,3 proc.)	Iš viso 1 (8,3 proc.)	Iš viso 1 (8,3 proc.)-

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad užduoties 73–84 klausimai buvo įvairaus sunkumo. Pusė klausimų sudarė labai sunkūs ir sunkūs klausimai. Visos šios užduoties dalies statistiniai duomenys rodo, kad ji mokiniams buvo sunkiausia (36,32 proc. sunkumo), skiriamoji geba – 46,57 proc. Tačiau reikėtų pastebėti, kad 1 proc. mokinių, sprendžiant iš atrinktų statistinei analizei darbų, atsakė į visus užduoties klausimus.

73 klausimas reikalavo nurodyti du istorinius laikotarpius, kurie atsispindi pateiktuose šaltiniuose. Vienas taškas buvo skiriamas nurodžius, kad šaltiniuose atsispindi senovės ir vidurinių amžių istorija. 50 proc. mokinių į šį klausimą atsakė teisingai. Tačiau net pusė mokinių nesugebėjo įvardyti istorinių laikotarpių, nors visuose šaltiniuose aiškiai atsispindi istorinio laikmečio ypatumai. Be istorinių laikotarpių žinojimo negalimas chronologinis istorijos suvokimas.

74 klausimas tiesiogiai siejosi su prieš tai buvusiu klausimu. Mokiniai turėjo nurodytiems istoriniams laikotarpiams priskirti atitinkamus šaltinius. Teisingai į šį klausimą atsakė 44,3 proc. mokinių, t. y. beveik visi, kurie sugebėjo išskirti tuos laikotarpius. Mokiniai, nesugebėję išskirti istorinių laikotarpių, negalėjo jiems priskirti atitinkamų šaltinių. Egzamino užduoties rengėjams reikėtų vengti pasikartojančių klausimų, kurie reikalautų panašių atsakymų arba savo turiniu būtų labai panašūs. Vietoje dviejų klausimų (73 ir 74) reikėjo formuluoti vieną klausimą. Pavyzdžiui: „Nurodykite du istorinius laikotarpius, kurie atsispindi pateiktuose šaltiniuose. Nurodytiems laikotarpiams priskirkite atitinkamus šaltinius“. Už šį klausimą buvo galima skirti du taškus, o buvo skirti trys taškai.

75 klausimas reikalavo paaiškinti šaltiniuose vartojamas sąvokas *vasalas* ir *feodas*. Už kiekvienos sąvokos paaiškinimą buvo skiriama po tašką. Teisingai paaiškinti esmines viduriniams amžiams priskiriamas sąvokas gebėjo 33,7 proc. mokinių. Mokiniai negebėjo paaiškinti pagrindinių istorijos sąvokų, be kurių supratimo negalima nei paaiškinti, nei suprasti daugumos esminių vidurinių amžių istorijos faktų ir procesų. Galima teigti, kad sąvokų aiškinimas yra viena iš sunkiausių mokiniams užduočių.

76 klausimas reikalavo, remiantis šaltiniu A, nurodyti vasalo įsipareigojimus senjorui bei paaiškinti senjoro atlygį vasalui už jo įsipareigojimus. Mokiniai turėjo gebėti perskaityti šaltinį, kuriame aiškiai buvo pateiktas klausimo atsakymas. 68 proc. mokinių sugebėjo išrašyti iš šaltinio vasalo įsipareigojimus ir senjoro atlygį. Tačiau dalis mokinių negalėjo atsakyti į šį nesudėtingą klausimą. Buvo reikalaujama tik nesudėtingo gebėjimo, t. y. rasti šaltinyje reikalingą informaciją.

77 klausimas reikalavo konkrečių žinių. Mokiniai turėjo nurodyti pavadinimą valstybės, kurioje buvo priimtas Hamurabio įstatymas. Tik 26,2 proc. mokinių nurodė teisingą atsakymą – Babilonas. Jau 7 klasėje mokiniai susipažįsta su Babilono istorija ir Hamurabio įstatymu. Tai vienas iš pagrindinių senovės istorijos civilizacijos pasiekimų. Deja, didelė dalis mokinių nežinojo pagrindinio senovės istorijos fakto.

78 klausimas, panašiai kaip ir 76, reikalavo gebėti išrašyti informaciją iš šaltinio. Tik šį kartą mokiniai turėjo nurodyti du vergų įsigijimo būdus. Pateiktame šaltinyje aiškiai nurodyti šie būdai. Kad klausimas buvo

labai nesudėtingas, rodo ir statistika. Šią nesudėtingą užduotį gebėjo atlikti net 90,5 proc. mokinių. Tokie klausimai geriau tiktų mokyklinio tipo egzaminui.

79 klausimas mokiniams buvo vienas iš sunkiausių. Nors reikėjo nurodyti esminę vidurinių amžių istorijos sąvoką *baudžiava* ir paaiškinti esminį šios priklausomybės bruožą – asmens laisvės netekimą. Tačiau daugumai mokinių šis klausimas buvo per sunkus, teisingai atsakė tik 12,7 proc. mokinių. Galima tik konstatuoti, kad mokiniai nesuvokia pagrindinių atskiro laikotarpio ypatybių arba negeba suprasti net klausimo formuluotės.

80 klausimas reikalavo nurodyti socialinį sluoksnį, kurį apibūdina Aristotelis, bei paaiškinti, kam prilygina šį socialinį sluoksnį. Mokiniai turėjo gebėti suprasti šaltinyje pateiktą informaciją ir paaiškinti, kad Aristotelis rašo apie vergus ir juos prilygina įrankiams. Klausimu buvo tikrinami panašūs gebėjimai, kaip ir 76, 78 klausimai. Matyt, todėl, kad šaltinyje nebuvo pavartota sąvoka *vergas*, tik 42,7 proc. mokinių sugebėjo atsakyti į šį nesudėtingą klausimą.

81 klausimas reikalavo nurodyti, kuris iš šaltinių A, B, D turinio prasme siejasi su šaltinyje E pateikta iliustracija. Klausimas tikrino pagrindinių istorijos laikotarpių supratimą. Šaltiniai B ir D yra iš senovės istorijos. Taigi jie negali sietis su iliustracija, kuri atspindi vidurinius amžius. Reikėtų pažymėti, kad prie iliustracijos buvo užrašyta *XIII amžius*. Be to, šis klausimas tiesiogiai siejasi su 73 ir 74 klausimais. Mokiniai, teisingai atsakę į pastaruosius klausimus, turėjo atsakyti ir į 81 klausimą. Tai patvirtina egzamino rezultatų statistinė analizė – 54,2 proc. mokinių teisingai susiejo iliustraciją su šaltiniu A.

82, 83 ir 84 klausimai reikalavo sudėtingesnių gebėjimų nei ankstesni klausimai. Mokiniai turėjo gebėti apibūdinti socialinių sluoksnių esminius skirtumus (82 kl.), išskirti dvi ekonomines sanklodus (83 kl.) ir nurodyti šių ekonominių sanklodų esminius skirtumus (84 kl.). Statistinė analizė rodo, kad šie klausimai mokiniams buvo sunkiausi. Į 82 klausimą atsakė 15,8 proc., į 83 klausimą – 29,6 proc., į 84 klausimą – 12,3 proc. mokinių. Klausimai reikalavo gebėjimo suprasti sąvokas *socialinis sluoksnis*, *ekonominė sankloda* bei šias sąvokas sieti ne tik su šaltinyje pateikta informacija, bet ir su gebėjimu taikyti istorijos pamokose įgytas žinias. Didelė dalis mokinių negebėjo to padaryti. Be to, mokinių atsakymai rodo, kad nemaža dalis nesuprato sąvokos *ekonominė sankloda*. Galbūt užduočių rengėjai prie šios sąvokos skliausteliuose galėjo nurodyti *santvarka*. Tai daliai mokinių būtų padėję suprasti pagrindinį klausimo reikalavimą. Reikėtų pažymėti, kad šie klausimai reikalavo esminio istorijos supratimo. Mokiniai turėjo nurodyti skirtumus tarp baudžiauninko ir vergo, įvardyti vergovinę ir feodalinę sanklodą bei paaiškinti jų esminius skirtumus. Be šių esminių sąvokų žinojimo negalima suvokti senovės ir vidurinių amžių istorijos.

Taigi vertinant egzamino užduoties 73–84 klausimus pagal sunkumo parametρά, galima teigti, kad ši užduoties dalis mokiniams buvo sunkiausia (36,32 proc. sunkumo). Nors net 7 klausimai (73, 74, 76, 77, 78, 80, 81) iš 12 klausimų buvo nesudėtingi, tačiau daliai mokinių į šiuos klausimus buvo sunku atsakyti. Stebina, kad dalis mokinių negalėjo įvardyti istorijos laikotarpio (73 kl.), priskirti nurodytam laikotarpiui šaltinių (74 kl.), surasti šaltinyje pateiktą informaciją (76, 80 kl.), jungti šaltinius pagal prasmę (81 kl.). Dalis mokinių neturi pagrindinių žinių iš senovės istorijos (77 kl.). Klausimai, kurie reikalavo aukštesnių gebėjimų, daliai mokinių buvo per sunkūs. Šiems klausimams priskirtini 75 klausimas, kuris reikalavo paaiškinti sąvokas, 82, 83, 84 klausimai, reikalavę gebėti paaiškinti socialinių sluoksnių esminius skirtumus bei, įvardijus ekonomines sanklodus, apibūdinti jų esminius skirtumus. Visi šios užduoties dalies klausimai reikalavo įvardyti esminius senovės ir vidurinių amžių įvykius, paaiškinti pagrindines sąvokas bei gebėti naudotis šaltinyje pateikta informacija. Daugumą atsakymų buvo galima pateikti vienu ar keliais žodžiais. Daugiau kaip gebėjimo taikyti žinias klausimai nereikalavo. Be to, iš atsakymų matyti, kad senovės ir vidurinių amžių istoriją mokiniai žino prasčiau nei kitus istorijos laikotarpius.

III. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Remiantis 2005 m. valstybinio istorijos brandos egzamino statistinės ir kokybinės analizės rezultatais galima padaryti šias išvadas:

1. Egzamino rezultatai parodė, kad mokiniams egzamino užduoties buvo optimali (sunkumas 43,7 proc.). Visos užduoties klausimai pagal sunkumo parametρά pasiskirstė taip: labai sunkūs (4 kl.), sunkūs (27 kl.), optimalūs (32 kl.), lengvi (16 kl.) ir labai lengvi (4 kl.).
2. Egzamino užduotis iš esmės atitiko egzamino tematiką ir egzamino matricą.
3. Nors užduotis tikrino įvairius gebėjimus, tačiau užduotyje galėjo būti daugiau klausimų, kurie tikrintų mokinių gebėjimą analizuoti ir vertinti istorinius įvykius, reiškinius ir procesus.
4. Mokiniai geriau atsakė (50,3 proc.) į egzamino I dalies klausimus kurie tikrino žinias ir supratimą.

5. Prasčiau sekėsi mokiniams atsakyti (41,5 proc.) į egzamino II dalies klausimus, kurie tikrino mokinių gebėjimus taikyti žinias. Reikia konstatuoti, kad dalis mokinių negeba dirbti su rašytiniais istoriniais šaltiniais, kontūriniu žemėlapiu, karikatūra ir iliustracija.
6. Mokiniai, dirbdami su rašytiniais istoriniais šaltiniais, stokojo šių gebėjimų: negalėjo suvokti dokumento esmės, negalėjo nurodyti laikmečio, nemokėjo palyginti kelių istorinių rašytinių šaltinių ir surasti juose panašumų bei skirtumų. Be to, nesugebėjo argumentuoti, rišliai užrašyti atsakymų į pateiktus klausimus.
7. Mokiniams stigo darbo su kontūriniu žemėlapiu įgūdžių: dalis jų nesuprato kontūrinio žemėlapio sutartinių ženklų, nemokėjo orientuotis vaizduojamoje kontūrinių žemėlapių erdvėje, nesugebėjo nustatyti istorinio laikotarpio.
8. Mokiniams sunkiai sekasi aiškiai apibūdinti istorines sąvokas. Dalis mokinių apskritai nesupranta pagrindinių istorinių sąvokų.
9. Mokiniai nežino pagrindinių istorinių faktų, įvykių ir procesų bei negeba jų susieti su konkrečiu istoriniu laikotarpiu.
10. Ypač sunku mokiniams buvo apibrėžti ekonomines sanklodus bei nurodyti jų skirtumus ir ypatumus.
11. Mokiniai neatpažįsta pagrindinių istorinių asmenybių ir negeba jų sieti su atskiru istoriniu laikotarpiu. Be to, dalis mokinių neatpažįsta istorinių asmenybių iš vaizdinių šaltinių.
12. Pagrindinės mokinių klaidos parodė, kad stokojama bendro istorijos suvokimo.
13. Mokiniai prastai orientuojasi politiniame šiuolaikinės visuomenės gyvenime.
14. Mokinių klaidos parodė, kad stokojama sistemingo ir nuoseklaus istorijos mokymosi. Dalies mokinių žinios fragmentiškos ir paviršutiniškos.

Remdamiesi istorijos valstybinio brandos egzamino kokybinės analizės išvadomis, rekomenduojame:

Mokiniams

- Atidžiai perskaityti užduoties klausimą;
- Nuosekliai peržiūrėti pateiktus istorinius šaltinius ir nustatyti juose atsispindintį istorinį laikotarpį.
- Rasti kontūriniuose žemėlapiuose esminius teritorinius pokyčius, padedančius nustatyti istorinį laikotarpį.
- Rišliai ir suprantamai atsakyti į klausimus.
- Žinoti pagrindinius istorinius faktus, sąvokas ir asmenybes.

Mokytojams

- Akcentuoti istorinių laikotarpių periodizaciją.
- Formuoti gebėjimą suvokti istorijos pagrindinių laikotarpių ypatumus.
- Ugdyti gebėjimą rišliai ir suprantamai reikšti mintis raštu.
- Pabrėžti istorinių įvykių priežastis ir pasekmes.
- Atskleisti reiškinių ir proceso esmę, išskirti pačius svarbiausius jų požymius.
- Išskirti atskirų laikotarpių pagrindines ir esmines sąvokas.
- Nurodyti pagrindinius darbo su kontūriniu žemėlapiu ypatumus: atkreipti dėmesį į teritorinius ir sienų pokyčius, išmokyti atskirti legendoje sutartinius ženklus, pratinti lyginti du kontūrinius žemėlapius.
- Dažniau naudoti pamokose vaizdinius šaltinius, statistines lenteles.

Užduočių rengėjams

- Įvardyti istorinius šaltinius.
- Pateikti užduotyje daugiau klausimų, tikrinančių gebėjimus vertinti ir analizuoti.
- Užduočių klausimai turėtų reikalauti išsamesnių atsakymų.
- Vengti panašių klausimų formuluočių.